

Rev. A. N. SIEMYNOWYCH

9211 CHAUNCEY AVE.

CHICAGO, ILL.

Ч. 5.

Рік II.

“ХМАРА”

В 5-ти ДІЯХ, З СПІВАМИ, ХОРАМИ І ТАНЦЯМИ.
А. Л. СУХОДОЛСЬКОГО

ЦІНА 40 ЦЕНТІВ.

Ню Йорк — New York.
— 1919 —

Накладом Книгарні “Січового Базару”
34 East 7th Street, New Nork, N. Y.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN

Для любителів співу і музики!

Перший Український Альбом Пісень на хор мішаний, мужеський і соля	65ц.
Другий Альбом Укр. Пісень	75ц.
Третій Альбом Укр. Пісень	75ц.
Четвертий Альбом Укр. Пісень	1.00ц
Перший збірник найкрасших українських пісень	20ц.
Метсдичний Підручник для науки нотного співу	75ц.
Наша Дума. Пісні з нотами	1.50ц.
Школа на скрипці. Само-Учитель	1.25ц.
Ч. 18. Музика до Кобзаря Т. Шевченка	40ц.
Ч. 19. Музика до Кобзаря Т. Шевченка	40ц.
Люблю дивитись, з нотами	60ц.
Де ти бродиш моя доле	25ц.
Не плакати нам, з нотами	35ц.
Зійшлись побратались, дуєт	25ц.
Карі очі	25ц.
Глубским сном	75ц.
Не чужого ми бажаєм	60ц.
Завіщанє Тараса Шевченка	75ц.
Вулиця	75ц.
Дніпро реве	75ц.
Гамалія, з нотами	1.25
Кобза, музика Гр. Давидовського	1.25ц.
Бандура, Гр. Давидовського	1.25
В нас можна набути отсі театральні твори:	
Американець, веселий образ в 3 діях	15ц.
Американський шляхтич, образець в 3 діях ...	30ц.
Блудний син, образ в 4 діях	25ц.
Бсндарівна, драма в 4 діях а 5 відслонах	20ц.
Верховинці, драма в 3. діях	30ц.
Вихованець, комедія в 3 діях	25ц.
В неволі темноти, комедія в 3. діях	25ц.
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях	40ц.
Два домики і одна фіртка, комедія в 1 дії ...	15ц.
Душогубка, драма в 4 діях	30ц.
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50ц.
За Немань іду, оперета в 4. діях	20ц.
Запорожський клад, комедійно-опера в 3- діях	20ц.
Запорожець за Дунаєм, оперетка в 3 діях ...	25ц.
Зоря нового життя, комедія в 4. діях	30ц.

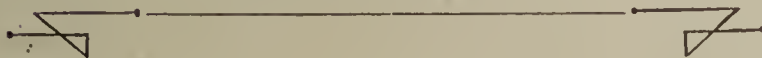
“ХМАРА”

В 5-ти ДІЯХ, З СПІВАМИ, ХОРАМИ І ТАНЦЯМИ.

А. Л. СУХОДОЛСЬКОГО

— Ціна 40 цнт. —

Ню Йорк — New York.

— 1919 —

Накладом Книгарні “Січового Базару”
34 East 7th Street, New Nork, N. Y.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Кузьма Гордієнко, багатий мужик, прикащик у економії.

Кулина, його жінка.

Настуся, їх дочка.

Андрій Безродний, робітник.

Семен Карий, старший над робочими.

Горпина Ковальчукова, дівчина, коханка Семена Карого.

Ізраїл Халамейзер, арендар постоялого двору.

Грицько, його робітник.

Малашка, дівчина.

Судебний слідователь.

Соцький.

Старшина.

Унтер-офіцер.

1-ший селянин.

2-гий селянин.

Хведір, парубок.

Дівчата, парубки, народ, салдати, діти і арештанти.

Між 3-ою а 4-ою дією проходить 4 дні.

Між 4-ою а 5-ою дією проходить 9 місяців.

891.79

5948

OK

ДІЯ І.

Сінокос. Широка долина, на котрій видно то скошену, то не скошену траву. На першій поляні по середині і по боках стоять стоги: далі по всій долині: стоги, купи сїна, вози порожні, вози з сїном, в праворуч видно село, а в лїворуч лїсок.

ЯВА І.

Настуся, Горпина, Малашка, діти і дівчата —картинно розставлені, одні громадять, другі кидають сїно на віз, складають у купи діти більш бавлять ся, кидають сїно на купи і вози. На однім возї сидить хлопець других двоє кидає йому сїно руками, той складає. Після пісні одному з них підстаркувата жінка дає пів кавуна, той лїзе на віз, сїдає з тим, що на возї, розбиває до колїна кавуна і дає йому половину; третій вилїз також на віз сїв посеред них і дивиться то на одного то на другого. При підтяганю завіси всі співають:

Ой піду я лугом, лугом —

Ой піду я лугом, лугом, —

Там мій милий оре плугом,

Там мій милий оре плугом.

Понесу я йому їсти,

Понесу я йому їсти,

Чи не скаже мені сїсти,

Чи не скаже мені сїсти.

Понесу я йому пити,

Понесу я йому пити,
Чи не стане говорити,
Чи не стане говорити.
Ой наїв ся тай напив ся,
Ой наїв ся тай напив ся,
Тай під возом положив ся.

Настуся. І що то значить, дівчата, як співаєш, то й робота якось легше іде? (Підгромаджує до середнього стіжка.)

Горпина (з правої сторони кидає сіно на середний стіжок). Еге, легче, а самий піт градом ллеть ся!

Настуся. Що піт? змахнув рукавом, (обтирає ся) тай годі!

Малашка (стоїть на купі сіна коло лівого боку і складає вилами). І що тобі, Настусе, за неволя робити? То вже нехай нам, наймичкам; а то дочка прикащика!

Всі. А вжеж правда!

Настуся. Як загорнувши руки сидіти, то скорше крижі заболять. Та мені скільки разів батько казали, щоб я не виходила у поле, а знайшла дома яку роботу, на хазяйстві, так я і там справлюсь, тай сюди поспіваю, мені з вами дуже весело; а до того й зроблю що небудь, — і то не вадить.

Де-котрі. Молодця, Настусю, молодця!

Малашка. Дуже тобі треба зароблять! Та хоть би ти цілий вік нічого не робила, так у батька твого вистарчить на тебе.

Настуся. Я й сама хочу що-небудь заробити.

Горпина. Так, так, Настусю: не вважай на те, що вона тобі говорить! За труд ніхто не осудить; а трафить ся вийти замож . . . то Бог его знає, яка там ще доля припаде: може прийдесть ся допомогти чоловікови; а то як звикнеш згорнувши ручки сидіти, то опісля трудно буде привикати.

Малашка. Ач яка розумна! А учора? Думаєш я не чула, як ти Семенови говорила, що будеш згорнув-

ши ручки сиділа, та єго до дому виглядати? Ха-ха-ха! (декотрі сміють ся).

Горпина. Мало чого жартуючи не скажеш! А як прийде пора, — не те засьпіваєш!

Настуся. А я ніколи замуж не піду.

Малашка. Ну, тай сказала, як написала! Ха-ха-ха!

Настуся. А вжеж....

Горпина. Твоя пора приходить, дрочити ся.... А дивись як попадеться ся молодець чорнобривий, то аж затьохка. Ха-ха-ха! (всі сміють ся.)

Настуся. Ну, ти вже почнеш!

Горпина. Почнеш і ти швидко; як побачиш: чорноусого, кучерявого, — аж затанцюєш! Ха-ха-ха! (Всі сміють ся.)

Настуся. Єй Богу, я батькови скажу, що ти мене соромиш!

Горпина. Та я ж жартую!

Малашка. Хиба ж вона твої жарту розуміє? Ти обізвись до мене, так я найду, що тобі сказати; а вона бач, як почервоніла, мало не заплаче! Ха-ха-ха!

Горпина. Не бійсь, не заплаче! А як її до лиця надати губки... Як би парубок побачив, то так би і цмок нув! Ха-ха-ха! (всі сьміють ся.)

Настуся (до Горпини). От побачиш, що тобі буде! (Кинула граблі під середний стіг і побігла у право. Хлопець той, що дивив ся як ті двоє їдять, вирвав у одного, кавун, скочив з воза і побіг у право, за ним побігли і ті два).

Малашка (до Горпини). А що! Зараз прибіжить старий, та через тебе усіх буде лаяти... (Підходить до Горпини.)

Всі. А чого доброго!

Горпина. Не бійтесь. Вона постоїть де за стодо-лою тай вернеть ся. Колись і ми були такими! А як би ти бачила; коли приходить Андрій до гурту, то вона й очей з него не зводить! Ну, тай гарний же, бісів син! Тільки якійсь чудний.... Все мовчить...

Малашка. Хто мовчить, той двох навчить!

Горпина. А я таких не люблю! Нема в світі! коли парубок: веселий, балакучий... а цей...

Малашка. Воно правда: учора, як гуляли у вечері, узяла я єго за руку, та силою потягнула по леваді... Уже як я його не тормошила, — мовчить.... Буркне щось, собі під носом, тай знов мовчить... Бачу я, що нічим його не займеш, покинула єго, тай знов до гурту...

Горпина. Воно то правда, — дуже тихий....

Малашка. Воно й те правда, як там кажуть: у тихім болоті чорти виводять ся...

Горпина. Чорти — не чорти; а я пізнаю. що вони як стрінуть ся, той очей одно з другого не спускають.

ЯВА II.

Ті-ж і Андрій. (з косою на плечах.)

Малашка. О, згадай чорта, а він і роги виставить! Ха-ха-ха! (всі сьміють ся.)

Андрій. Бог на поміч, дівчата!

Всі. Здоров, здоров, Андрію!

Андрій (шукаючи когось очима). Чи не найшла тут, котра мого кресала?

Горпина (взявшись за боки і жартуючи співає).

Кресало за сало купила, —

Вона його вірно любила!

Ха-ха-ха! (всі сьміють ся.)

Андрій. Я їм одно, а они мені друге!.. (мнеть ся.)

Горпина. Та й ми ж тобі проте саме! (показує на право). О-он туди воно побігло! Ха-ха-ха!

Андрій. Що побігло?

Горпина. Кресало! Ха-ха-ха!

Всі. З ногами! Ха-ха-ха!

Андрій. Деж ти бачила, щоб кресало бігало?

Горпина. Як захоче, — побіжить — а почує прибіжить...

Андрій. Ет мелеть язиком! (До дівчат). Так пошукайтеж дівчата! (хочеіти).

Малашка (підморгує до Горпини). Пострівай Андрію! Ось воно!

Андрій (повернуv ся). Брешеш!

Всі. Ха-ха-ха! Бач, схопив ся!

Андрій (махнув рукою). Та я потім прийду! (хоче іти).

Горпина. А он і Настуся вилізла з за куща і йде сюди!...

Андрій (спинився і дивить ся вту сторону). Так шукайте дівчата!... (мнеть ся).

ЯВА ІІІ.

Ті-ж і Настя...

Горпина (до Настусі). А що? Пожалілась ся батькови?

Настуся (побачила Андрія, соромливо опустивши очі). От побачиш, коли не скажу у другий раз...

Горпина. А тут Андрій загубив своє кресало... чи ти не найшла?

Настуся. Хиба я єго шукала?... А ти Андрію... чому не робиш там?... (показує рукою).

Андрій (мнеть ся). Та там хлопці посідали відпочати; от я й пішов разом... щоб тее... (усмихнув ся)

Горпина. Дівчата! Хлопці спочивають! А ми що теля зіли, чи що! — сідайте! (кладе вила з боку стога і сама сіла по середині).

Малашка (поставила вила до стогу). А й справді! Сідаймо! (сіла з правого боку стога).

Дівчата. А чогож? Звісно! Сідайте! Відпочиньмо! (сідають, хто на землі, хто на купі сїна, або на порожних возах. Андрій і Настуся стоять).

Настуся. А ти чому не йдеш туди?...

Андрій (мнеть ся). Та я зараз. (нехотячи повертаєть ся).

Горпина. Андрію... Сідай з нами!

Андрій (повернуvся, усміхаючись). Та я не знаю як.... (показав на Настусю).

Горпина. Та що там: “знаю — не знаю,” — сідай!

Андрій. Еге, сїдай...

Горпина. Ну чого мнеш ся? (до Настусі). Та скажи вже єму, щоб сїв! Бач... як на вогни стоїть! Ха-ха-ха!

Настуся. А мені яке діло? (швидко побігла і виїзла на середний стіжок).

Горпина (устала, підскочила до Андрія). Ну, чого стовбиш, як та верства? — Сїдай!... (перекинула його до середного стіжка, сама сіла з лівої його сторони.)

Андрій (чухає потилицю). Та можеб краще піти? (сїв).

Настуся (на стіжку, лежить черевом). То чогож сїв?— іди!

Андрій (дивить ся у гору). Ні коли вже сїв, то й посиджу трошки...

Настуся. Ну, то сиди, та мовчи....

Андрій. А хибаж я що?

Горпина. Бач, хто йому забороняє балакати!

Малашка. Від того він, поки слово скаже, то цілу тараню можна зісти. (всі сміються ся).

Андрій (зиркнув на неї). Як про що путне йде розмова, той черешню не проковтнеш, як облизня пиймаєш! (дістає кесеть набиває люльку).

Всі. Ха-ха-хаї От так Андрій!

Настуся (до Малашки). Ну, чого ти пристала до парубка?

Горпина. Ач, як розчервонїла ся! Ха-ха-ха!

Малашка. Дивись, щоб під тобою сіно не займилось!

Андрій (креше огню). А ти дивись, щоб з під тебе чортяка не вискочила!

Малашка. Та ну?..

Горпина. Ха-ха-ха! Дівчата! Дивіть ся! Прийшов і кресало знайшов! Ха-ха-ха! (всі сміються ся).

Андрій (скочив). Тьфу! Бодай тебе! (йде у ліво).

Горпина. Андрію! (підморгує). Ка-хи-и!

Андрій (затримав ся і дивить ся на неї через плече). Чого кахикаєш?

Горпина (показує очима на Настусю). Значить правда?

Настуся. Сідай, Андрію, тай сиди їй на злість; а як татко прийде я єму все розкажу!

Горпина. Дивись же й ти не забудь сказати, що через парубка мало цілий стіг сіна не спалила! Ха-ха-Всі Ха-ха-ха! Щоб тебе!

Настуся (хниче). Ну, чого вона, ей Богу!.. (переміняє тон). Сідай Андрію!...

Андрій А мені що ж.. (Сїв знов під стогом).

Малашка. Та годі вам! Давайте краще пісню за-співаємо! До ладу і парубок підтягне!

Горпина. А й справді! Яку ж? Хиба “Калиноньку?”

Настуся. Ні, ні! Краще: “Лугом іду, коня веду!”

Горпина. Ач, яку вигадала? Ця пісня тут декотрим до смаку! Ну, Андрію, не гнівайся на нас, та підтягай! (співають).

Настя (починає).

Лугом іду, коня веду,
Розвивайся луже!

Всі.

Сватай мене козаченьку,
Люблю тебе дуже!

Настуся.

Ой хоч сватай, хоч не сватай,
Тільки присилайся;

Всі.

Щоб хоч слава не пропала,
Що ти залицявся!

Настуся.

Ждала вечер, ждала другий,
Тебе не видати;

Всі.

Тай мусіла, чорт зна кому,
Всю правду сказати;

Горпина. Бачите, як гарно виходить! Ще й Андрій баском підтягав!

Андрій (котрому Настуся кинула шматок сіна на голову). Ой! Що це? (дивить ся у гору).

Настуся. Та то я не нароком, якось опустила!

Горпина Еге-ге! Мало парубкови очий не запо-рошила!

Настуся (подивила ся у право). Дівчата батько йдуть!

Всі (змішались). Ой Боже ж мій! Швидше за роботу! (кожда хапаєть ся за роботу, стають на своїх місцях і кидають сіно як попало).

Андрій (скочив). А я ж куди? (схопив капелюх, надів, бере косу, капелюх паде, бере капелюх пустив косу. Тим часом входить Кузьма, Андрій притулив ся до середного стіжка.)

ЯВА IV.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (з права). А чого це ви порозсїдали ся?

Настуся (на стіжку). Бо втомили ся!

Кузьма (подивив ся на стіг). Хиба я тебе питаю? (Андрій косою підгребує капелюх до себе.) А ти чого тут?

Настуся. Він, таточку, кресало загубив!

Кузьма. А ти чого? Хиба в него язика нема?

Настуся. Так чогож він мовчить?

Кузьма. А тобі яке діло? (до Андрія). От за те, що ходиш сюди ханьки мняти, будеш цілу ніч поле стерегти!

Настуся. А Панас що робити ме?

Кузьма. Ти знову?

Настуся (хниче). Та чого ви?!..

Кузьма. Що це сьогодні на тебе напало? Чого ти лізеш в не своє діло?

Горпина. Та миж дядечку, тільки-що посїдали. Дивіть ся скільки наробили!

Кузьма. А Андрій чого тут мнеть ся?

Настуся. Ну, так що?

Кузьма. Ти хочеш, щоб я тебе ломакою опере-зав?

Настуся сьмієть ся). Та не достанете!

Кузьма Ах, ти ж капосна дівка! (заміряєть ся на неї). Злазь мені зараз!

Настуся. А не будете бити?

Кузьма. Злазь! (Настуся злазить і ховаєть ся за стіжок). Я тобі покажу, як з батьком зуби скалить! Іди сюди!

Настуся (Виглядає за стогу). А не будете бити?

Кузьма. Іди сюди, кажу!

Настуся (підбігла до него, він намірив ся її ударити, але вона схопила его за руку, другою за шию і крутить кругом себе). Таточку! любий мій!

Кузьма. Пусти! От учепилась! (тручають ся).

Настуся (затримуєть ся, держачи його руку). А бити не будете?

Кузьма. Та не буду! Пусти!

Настуся. Який ви ,таточку, добренький! (цілує і відскакує). Любий мій!

Кузьма (оправляючись). От намняла боки. Ну, як тебе не бити? (наміряєть ся).

Андрій. Еге, мертвого з гроба не виймають!

Кузьма. О тепер й цей забалакав! Піди, скажи, щоб хлопці кінчили роботу, а сам прихोдь сюди, та будеш поле берегти, аж до ранку.

Андрій (чухає потилицю.) Зараз.. (пішов у ліво).

Кузьма (до дівчат). А ви, за наказаніє починайте громадити сіно від огорода, і поки стемніє, будете гребти!

Дівчата. (між собою). От тобі й погуляли! І надало ж нам! (позабирали граблі і вила і пішли у право, балакаючи поміж собою).

Настуся. Так ужеж пора кінчити! (підходить до него).

Кузьма. Не до тебе річ! Я з тобою в дома поговорю! (іде в ліво).

Настуся. Ну, так ходім разом до дому; я вам дорогою пісеньку засьпіваю...

Кузьма Іди сама, тай співай!.. А я піду роздам робочим гроші (йде).

Настуся. А як прийдете до дому я вам головку вимію, борідку розчешу....

Кузьма. (зупинився і ласкаво дивиться на неї) Ну, як на таку козу сердити ся?

Настуся. За щож таточку?

Кузьма (погрожує пальцем). Ой, дивись мені: “за що?”.

Настуся. От я вже бачу, що ви не гніваєтеся... (листить ся). Таточку, нехай дівчата кінчать роботу; дивіть ся скільки наробили а ви на них нагримали.... Пустіть їх таточку... Уже ж сонечко мало не зовсім сіло...

Кузьма. Ну, ну вже... Тебе не переспориш... Скажеш їм, щоб розходились; а як знов побачу, що з хлопцями тут будуть знов базікати, то нехай вибачають! А надто ти... Гляди мені!..

Настуся (здивовано й манітно). А щож я? Я нічого... (живо). Так простили? От спасибі! (цілує його). Я зараз їм скажу! (хоче іти і зупинила ся). А ви скоро дому вернете ся?

Кузьма. Не знаю як там управлю ся... Постараюсь швидче вернутись.

Настуся (цокоче). Та ви не дуже поспішайте... Може там у вас яке діло, так ви не дуже поспішайте!

Кузьма. Та чого ти сьогодні торохкотиш, як со-рока? (дражне). То швидше приходьте, то не дуже поспішайте...

Настуся (вередливо). Ну, чого ви пристали? Я хочу, як краще, а вони... (хниче).

Кузьма. Ну-у! А цеж чого? (ласкаво) Ну-ну, я скоро прийду. (хоче іти).

Настуся. На що ви мені здали ся?

Кузьма. (зупинився сердито). Ну, то я там зо-стану ся, цілу ніч!

Настуся. Е-еї Я так не хочу!

Кузьма (швидко і сердито). Ну, то я половину себе відріжу — там покину, а половину до дому при-несу! Тьфу! От неначе гедзь укусив! (швидко пійшов).

Настуся (сама. Подивилась йому у слід). Ой, якіж вони потішні, як розсердять ся! А спитать би: за що? І на дівчат нагримали і на Андрія... (помовчала). Чого це Андрій, завжди так дивить ся на мене?.. А мені яке діло?.. Дивить ся, бо очи має... А які в него гарні оченята... неначе сміють ся.... неначе щось сказати хочуть... (подумала). І чого це я все про него думаю? І не хочу ж про него думати; а думки самі так і лізуть в голову... (пішла до стогу, обперла ся і зложила руки за голову). Учора дівчата розказували, між собою за парубків... (покачуєть ся). І як їм не соромно?... так таки і розказує: котра кого любить... (відступа від стіжка і махає руками). А я б, здаєть ся, ніколи парубка не покохалаб... (зупинилась). Он Малашка учора казала, що їй подобаєть ся Андрій... І що б воно значило! Казали ж там мало не про всіх парубків, — я нічого; а як сказали про Андрія, то мене, неначе, у серце голкою штригнуло! (задумалась, дивлючись у низ, потім раптом пирснула). А, ну єго! піду скажу дівчатам, щоб розходились. (йде у право, але зупиняєть ся, побачивши Горпину).

ЯВА V.

Настуся і Горпина.

Горпина. Куди це ти, Настусю? А батько вже пішли? От біда, тай годі! Мені-б треба сьогодні раніш упоратись, а він загадав аж до ночі робити...

Настуся. Так оцеж я й бігла до вас сказати, щоб розходили ся.

Горпина. От слава Богу. Ну, то ходім же разом.

Настуся. Я ще на тебе серджусь.

Горпина. За віщо?

Настуся. А чого то по всяк час з мене сьмієш ся? (сіла під середнім стіжком).

Горпина. Та то ж я жартую. (сіла коло неї).

Настуся. Еге жартуєш....

Горпина. Прости мені, Настусю. Як би ти знала,

що у мене на серце... Я жартом та сміхом хочу заглушити моє горе. (обняла її шию лівою рукою). Ех, поживеш, то багато дечого спізнаєш...

Настуся. Від горя аж плачуть, а ти сьмієш ся...

Горпина. Як — яке горе: коли батько або мати полають, то будеш плакати, а коли.. Ех, Настусю... Недовіряй ся ніколи парубковим річам... не заглядай у карі очі, чорні брови... (зітхнула). Не довіряй і серцеві, що воно тобі каже; бо серце часто обманює... а розумом треба добре міркувати...

Настуся. От правду ти кажеш... Як диви ся парубкови у вічі, то так і чуєш, що ніби то у тебе серце балакає.. та так соромно, соромно стане.. Здається парубок чує, що воно каже, та швидше і втечеш. А я й не знала перше. А от ти розказуєш, тоя тепер і згадую... (швидко повернула ся до неї). І звідкіля ти знаєш?

Горпина. Пора вже, горе научило!... І я колись, як ти, нічого не знала. Мені теж здавало ся, що й тільки щастя, що парубкова краса... А як повірилась красі віддала своє серце не питаючи розуму.... І рада б схаменути ся, та вже спізнила ся.

Настуся. (сплеснула руками). Ой, Горпино, голубочко!... І мені здаєть ся, серце моє щось сказало, а я не прислухала ся!..

Горпина. Тобі ще не пізно схаменути ся, та ще і серце твоє не балакало як слід...

Настуся (чванливо). Еге, не балакало! Як було побачу... (закрилась руками). Ой, що це я?

Горпина Чого ти, Настусю, криєш ся від мене? Хиба я не бачу, що ти з Андрія, а він з тебе й очей не зводите?...

Настуся (злякано). Хто тобі сказав?

Горпина. Хибаж слова для того треба?

Настуся. Годі, я вже не хочу про це балакати!

Горпина. Ні, Настусю, говори зі мною... Я тебе на лихе не наведу: я вже скуштувала лиха, то хоч тобі тепер можу дати добру раду, щоб і ти не спіткнула ся як я...

Настуся. Яке ж з тобою лихо сталося?

Горпина. Закохала ся я в парубка... і кучері шовкові у него і очи, як у сокола... а о лестливих річах, — нема чого говорити. Треба каменем бути, щоб не закохати ся у него... Я ж.. не розсудлива була, — як ти тепер: соромно було комубудь казати, можеб хто і направив на добро. Тікала від усіх, та тільки й думала було, щоб як небудь побачити ся з ним... Улестливими річами він причарував мене до себе; про лихо я не знала, що є воно й на світі. Тепер пізнала все.. сказав, що женеть ся.. а тепер мородить світом — дурить день, — у день....

Настуся (слухала опустивши голову). Хто ж то такий?

Горпина. Тепер я не скажу, прости мені. Узнаєш коли небудь.

Настуся. І охота тобі такого поганого любити! Покинь его!

Горпина (подивилась на неї). Ех, Настусю... Ти ще дитина... Щоб покрити свій сором, — я повинна терпіти до кінця.... (задумалась, опустила голову).

Настуся (протяжно). Нехай йому всячина!.. Тепер я напарубка й дивити ся не буду....

Горпина (взяла її за руку). Дивись, Настусю, та не задивляй ся!

Малашка (за коном). Горпино! го-го-го!

Горпина (скочила, кричить). Я за-ра-з! (до Настусі). Ой, як я з тобою заговорила ся! (йде у право). Ді-вча-та, кін-чай-те-е! (пішла).

Настуся (сама. Сидить задумавшись, потупивши у землю очи). Хай йому все лихе... Тепер я цілий вік й дивити ся на парубків не буду... А як котрий до мене забалакає,—зараз батькови скажу. (приложила палець до губ). Отож мабуть і Андрій лисичкою прокидаєть ся? То-то він все так ласкаво дивить ся... а потім усьміхнеть ся.... та так хорошо... (встала). А кортить мене довідатись: чи справді Андрій такий? (подивилась у ліво). Він сьогодні прийде стерегти... (капризно). І на що мене Горпина налякала?

(подумала). Та я ж уже знаю... Я нарочно побачусь з ним і довідаюсь: чи вгадала Горпина? (сіла). Підожду єго та.... А як він спитає: чого я тут?.. Що я йому скажу? (смикнула плечем). От ще нападсть!... Ні, (встала) не хочу... Піду краще до дому... (тихо йде і зупинилась). А хочеть ся побачитись... (озирається). І щоб єго зробить? Ага! Треба що небудь тут зоставити, ніби забула, тай прийду!...(подумала). Черевика треба покинуть під стогом. (сіла і хоче знять). Не повірять... Хибаж таки можна: — черевика загубити? (встала). Так щож?... А!.. От що!.. (зрива з плечий хустку). Зоставлю хустку! (запхнула у стог, відійшла, подивилась). Скаже нарочно запхнула!... (взяла). Ні краще так. (кинула на землю). Ще хто небудь підійме! (підняла й подивилась на стіг). Хи-и! А я й не догадуюсь! (кидає на стіг). Оттак краще буде! (щвидко побігла у право, починає темніти).

ЯВА VI.

Семен.

Семен (входить з ліва, озирається). Що це? Не вже Горпина пішла до дому? Сказала, як тільки скінчать роботу, буде мене тут дожидати, а нема. (приглядається у право). А це хто побіг? Чи не вона? А-а! Прикащєкова дочка! Гарна дівчина; треба за неї прийнятись. Тільки за нею треба береженько ходити! Від Горпини не трудно одчепитись, — сирота, що схочу, теї зроблю; а тут так треба оком накинуть, щоби і схаменути ся не вспіла! А як що до чого дійдеться ся, то пора вже з відтілля на втікача! А то, як накинуть ярмо на шию, тогди, прощай воля. (за лаштунками з далека чути пісню дівчат і мало-помало наближаються). О, (дивить ся в право). Тільки що вертають ся... Чого ж це вони так спізнили ся?

ЯВА VII.

Семен, Малашка, дівчата, з вилами, граблями на плечах, потім Горпина. Перед них, як почалась пісня

проходять: баби, діти, молодиці: проносять на руках маленьких дітей, клунки, горшки, колиски. Діти теж дещо несуть. За другим куплетом, увіходять всі прочі. Співають).

Ой рано-рано, сонце сходить,
Пізненько заходе,
Тяжко важко на серденьку,
Як вечер приходе!
Ой тяжко важко на серденьку,
Як вечер приходе: (увіходять).
До дівчини козаченько
Що вечер приходе!

(Дівчата проходять поза стогом).

Малашка (йде по переду, побачила Семена). Дивіться дівчата! начальство наше тут! Ха-ха-ха!

Всі. Ай справді! Ха-ха-ха-ха!

Семен (до Малашки). Гей, ти вертуха! Чого так спізнилася?

Малашка. А чомуж ти раніш не прийшов нас визволяти? Старий Кузьма нас арештував: звелів аж до ночі робити; та спасибі, Настуся відпрохала!

Семен (розгляда). А чомуж Горпини нема між вами?

Малашка. Чогось носа повісила, та сама плететься! (подивила ся у право). А ось і вона!

Горпина (входить з вилами на плечах). А чого це ви, дівчатка, зупинились?

Малашка. А от, їх благородіє, зупинили нас! (показує на Семена).

Горпина (побачила Семена). А-а! Дівчата, захватіть мої вила, та йдіть сами; а я на хвилину тут зістанусь. (дає вила Малашці).

Малашка (бере вила). А чому й не зостати ся? (підморгує і штовхає її локтем). Вечір наш! Ха-ха-ха!

Дівчата. Ха-ха-ха!

Дівчата. Ха-ха-ха! Тільки й нашого! (вечеріє).

Малашка. А ну, дівчата, далі; (співають далі).

Танехай ходе, нехай ходе,
Бо він її любе!

Вонаж йому молодому, —

Дружиною буде! (за коном стихають).

Семен (підходить на середину до Горпина, котра оправлялась). Чого це Кузьма розгнівав ся на вас?

Горпина. За те, що сіли відпочати; а тут ще й Андрія Безродного застав...

Семен. Чогож то він сюди забрав ся?

Горпина. Здаєть ся, на Настю задивляєть ся...

Семен. Ого! Губа не дура! От схопить печеного гарбуза!

Горпина. Чому — що бідний? Аби трудящий був та серце добре...

Семен. Чи не закохалась ти в него?

Горпина. Годі вже з мене! Не до того тепер!

Семен. Чомуж? (з усмішкою). Він же: “трудящий і серце добре”....

Горпина. Чого ти жартуєш зі мною?

Семен. А чомуж не пожартувати, коли весело? (обіймає).

Горпина (витручуєть ся). Хоч би ти раз поговорив зі мною, як чоловік! І здаєть ся пора вже тобі знати...

Семен. Про віщо?

Горпина. Про те, що у мене під серцем лежить! І про те, що пора вже тобі зробити ся чесним чоловіком!

Семен. От уже... Завела “катеринку”!. Приходиш до тебе, щоб розважити ся, а ти нудьгу наводиш!...

Горпина. Тобі нудьга морочить памороки, а тут, (бере себе у груди). Ех, Семене! пора б вже до краю довести нашу балачку! Скажиж мені: коли збудеть ся те, що ти обіцяв мені?

Семен (круте ногою на каблучці). Женити ся?....

Горпина. Ти й сам добре знаєш!...

Семен. Ти чула, як рак свистить?

Горпина (з укором дивиться на него). Жартуєш? Знов жартуєш... (витера очи).

Семен. Які тут жарти? Хиба ж нам так погано жи-

веть ся? Та ти кинь лихом об землю! Ей-Богу нам так краще! (тормошить її за плечі). Та нуж, розворушись!

Горпина (витручуєть ся). Ет, перестань! Обридло вже! Я хочу довідати ся зараз; скажи щиро: що мені робити?

Семен. Кажу ж: вік пройде, — лиха не зазнаєш!

Горпина (взяла єго за руку). А дитині буде добре: не знати батька і не мати пристановища?

Семен (сердито вириває руку). А, ну тебе! Побалакаємо другим разом! (хутко пішов у ліво).

Горпина (скаженно дивлячись єму у слід). А-а! Дурисвіте, проклятий! Сміяти ся? Знущати ся? А потім і балакати не хочеш?... Н-ну, пострівай же ти катюго! За сором свій дівочий і я зумію віддячити тобі! (швидко побігла за ним).

ЯВА VIII.

Андрій.

Андрій (входить з ліва, з клунком в руках оглядаєть ся у слід Горпини). Ганяють один за другим... (Підходить до середного стогу). Ну... (кинув клунок з боку стога), треба стерегти.... (Чухає потилицю). От попав ся.... Ну і присунув ся ж старий, як нарочито... (Сідає під стогом). Та нічого... За те, що довелося перекинутись словечком з Настусею, — я радий три ночі під ряд стерегти... (Подумав). А подумаєш: до чого воно все здало ся?... Хибаж я можу надіяти ся, щоб вона була моєю? Що я таке? бідний робітник, тай годі, а вона багатого прикащика дочка... Ех, дурне серце.... І як єго не зупиняєш, а воно все таки свого бажає.... Ех, годі дурню думками богатити! А то справді, як уляпаєся... (Подумав). Тьфу, бодай ти скисла! Ей-Богу, так і стоїть перед очима! Хоч піснею думки розігнати.... (Вийма кесит, набива люльку і співає без музики).

У сусіда хата біла,
У сусіда жінка мила;
А у мене ні хатинки,
Нема щастя, нема жінки....

ЯВА ІХ.

Андрій і Настуся.

Настуся (тихо входить з першого пляну, побачила Андрія, зайшла трошки за стог, щоб він не бачив, дивлючись по землі). І де б він подів ся?

Андрій (почув голос, раптом перехилив ся, щоб побачити, чий це голос, і розсипав тютюн). А хто там?

Настуся (ніби єго не бачила) О, (перебира кінець фартуха), і ти тут? А я й не знала...

Андрій (побачивши, розсипаний тютюн). От тобі й на! Тютюн розсипав!

Настуся. Ну, то збирай... а я пошукаю...

Андрій (встає). Кого?...

Настуся (шукає по землі очима). Та хустку десь загубила... (Тихо пішла поза стогом).

Андрій. Ну, то шукайте... і я вам поможу! (Шукає по землі і йде кругом за нею).

Настуся (обійшла кругом стогу, побачила розсипаний тютюн). Ой-ой-ой! Скільки тютюну розсипав! Яку я тобі шкоду зробила!...

Андрій. Та то нічого... (шукає). І де б ви її поділи. (переходить коло неї).

Настя (усміхаючись). Та отут, десь... Була на шиї — і злетіла...

Андрій. Ви на стогу лежали, то може і там! Я зараз подивлю ся! (Лізе на стіг).

Настуся (швидко). Та там нема! (до себе). І хто єго просив? Знайде, — треба зараз і до дому йти.

Андрій. О, я ж казав! (Показує).

Настуся. Дивись! І справді! Ну, давай..

Андрій. Ловіть! (Кидає).

Настуся (піймала.) Ну... так я вже піду... (Тсп-четь ся на місце).

Андрій. Не маю права задержувати...

Настуся (дрожащим голосом). А от... як би не знайшов, — я б ще тут побула...

Андрій. От тобі й на!... Та як би я знав, то так би її заховав, щоб й до завтра не знайшли!...

Настуся (кинула єму хустку). Так, заховай! (Сіла під стогом і закрила очі руками).

Андрій (взяв хустку у руки і здивовано). От цього, то я вже зовсім не розберу!... На щож її знов ховати?

Настуся (ніби не слухає його). Ай-ай-ай! Як багато тютюну розсипав!... Іди позбираєм.

Андрій. Та то не треба...

Настуся (дивиться ся у гору). А то я піду!...

Андрій. Та я зараз! А хустку тут залишити, чи...

Настуся. Неси сюди...

Андрій (помовчав, подивив ся на хустку). Ей-Богу, нічого не розберу. (Злазить, подає з лівого боку). Звольте.

Настуся (взяла, накинула на шию). Сідай...

Андрій. Ну, що ж?... (сїв). Ну, сїв... (усміхає ся).

Настуся (згребує тютюн). Підставляй кесета.

Андрій. Не треба... він нікуди не годить ся, — з піском.

Настуся (важко встає). Ну... так мені пора вже до дому... (отрушує руки).

Андрій. Ех, як би я мав право, то так швидко не пустив би вас...

Настуся (маніжно перебирає пальцями). А чому ж ти не маєш права? (підходе).

Андрій. Куди ж мені до вас... бідному наймиту, сироті?...

Настуся. От що ще вигадав! А хіба я рівня нашому паничеви? А він мені таке говорить... Я вже хочу батькови пожаліти ся.

Андрій. Так то ж він вам... (бере шматок сіна і перебирає в руці).

Настуся (підсаджуєть ся). А чомуж ти зо мною не можеш поговорити? А може ти не хочеш?

Андрій. Господи! Та я за щастя щитаю, що бачу вас коло себе, а не то що... Чи думав же я й сидіти отак з вами?

Настуся. А щож ти думав?..

Андрій. Як би вам сказати?... Думки мені давили серце... Як було побачу вас, так мене і жаром обдасть. Хочеть ся забалакати з вами, а об чім — не знаю. І-ноді, таке хочеть ся сказати, що здаєть ся ніколи того й стати ся не може... Дивлюсь було, у оченята ваші, здаєть ся і вони тобі щось кажуть; а голосно і слова не смієш вимовити...

Настуся (перебива єго, схопивши за руку). Так, так! І мені: точнісінько так! Дивлюсь, було на тебе... Ой, що це я?... І звідкіля у нас взялась така розмова?

Андрій. Ні-ні! (підсуваєть ся до неї). Тепер коли вже почали, той не переставайте!

Настуся (протяжно). Піду я краще до дому....

Андрій. У вашій воли. Коли б я був паничем, то може мав би більш права...

Настуся. (швидко.) Не правда! тоді б я до тебе і слова не сказала! Він такий мені противний! А у чора, кха-хай! Сміху, тай годі! Каже: “поцілуй мене, я тобі барансолетку куплю!” (Андрій ніжно усьміхаєть ся. Настуся переміняє тон). Чогож ти зуби скалиш? Він теж як і ти сміяв ся... (Андрій качає головою. Настуся швидко). Ні-ні- не так! На тебе якось хороше дивить ся; а він прищурить свої очі, та дивить ся — дивить ся, неначе тебе зісти хоче! От як ти говориш, то все слухала б, слухала; а серце за кождим словом так і тьохка! А от як смієш ся ти, то... і не знаю, як тобі сказать... неначе комашня по-за шкурою бігає! (закрила очі руками). Ой чого я тобі наговорила!

Андрій (узяв її за руку). Ви мені сказали те, об

чим і я думати бояв ся; тепер як серце застановить ся мені порукою, що ви не одвернете моєї надії...

Настуся (Ніжно і соромливо). Андрію... на що ти мені говориш "ви"?

Андрій. Колиб то настав час, щоб я мав право вас називати так, як сам захочу.

Настуся (бере його за руку). Ти не обманюєш мене?

Андрій. Спитайте свого серця!

Настуся. А серце — не обманює?

Андрій. Вірте, вірте йому!

Настуся (помовчала, дивлючись йому у вічі і тихо). Я... я люблю тебе!

Андрій (обняв її). Настусю! (поцілував).

Настуся. Ой, який сором! (ніби тручається). пус-ти мене!

Андрій. Ніякого тут сорому нема! Це щасте наше, а не сором!

Настуся. Ти не сьмієш ся наді мною?

Андрій. У когож стане сили сьміяти ся над тим, що так довго таїло ся у серце! (Настуся закриває ся) Ну, годі ж, годі, ховати свої милі оченята!...

Настуся (по тиху відкрила очи). Андрію... я...я люблю тебе! (обняла його).

Андрій. Несподіване щастя... (міцно обняли ся).

ЯВА Х.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (йде, побачивши, обоїх, — зупинив ся). А це що таке?! (роставив руки).

Андрій (схопив ся і неначе приліг достогу). Та я... я стережу!... (Настуся як побачила батька, витріщала на него очи і сидить недвижимо).

Кузьма (ударив об поли). Добре стереж!..

ЗАВІСА

ДІЯ II.

Велике село. На першому пляні, по лівій стороні богата хата, з-за неї йде тин, на третю часть кону до середини; від него робить ся коліно у глибину і тут же фіртка, від неї далі до четвертого виду тин, котрий загинаєть ся за лаштунки, все те показує садок. У глибині, коло тина — дерево. В середині, у садочку стоїть стіл. З права на першому пляні, будівля нової хати, дах, котрої ще не покритий, ні дверей, ні вікон не навішено: колді, дощок, драниць і других матеріялів для будови. З за хати видко до половини віз з снопами соломи, котрою покривають хату. Перед будівлею лежить товстий чурбан. З за тина видко лех, дерновим верхом.

ЯВА I.

Настуся і Горпина. (Сидять під тином, коло хати у кождої у них по рукаву від сорочки. Вишиваючи співають).

Скажи мені правду,
Мій добрий козаче:
Що діяти серцю,
Як серце болить?
Як гірко заплаче
І тяжко застогне
І дуже в нещастю воно защемить.
І горе, мов терен
Всю душу поколе,
Коли відцурались
Від тебе усі.

І ти мов сухеє перекотиполе,
Не знаєш, куди тебе
Й вітер несе.
Чи винна голубка,
Що голуба любить,
Чи винен той голуб,
Що сокіл убив.

Настуся (скінчивши пісню). А ну, покажи: бо-
гацько ще тобі зосталось? (подивилась). Еге! А в ме-
не вже швидко буде готово! А разом почали!

Горпина. Нічого! До завтра і я скінчу!

Настуся. Я б тебе серденько не просила, та ба-
чиш: батько купили Андрієви нового жупана, — а со-
рочки гарної в него нема: вони обіцяли завтра єму
віддати, — а тут і сорочка! А татко сердять ся, що я
тебе від роботи відриваю!

Горпина. Я своє надолужу!... А скучно стало із
тієї пори, як ти перестала виходити на роботу.

Настуся. Та я й сама б рада; що ж, коли батько,
після того, як застали мене з Андрієм, і надругу вули-
цю не пускають. Та я таки не зіваю: батько до пана,
мати на поли, а Андрій до мене. (поцілувала її). Але,
як прийде, то я не знаю, як і з ним балакати. Як нема
ейо, то так багато чого приготуєш говорити;
а прийшов, — неначе язика одрізав! Дивимось одно
на другого, тай сидимо мовчки; а там уже, насилу,
на силу до розмови дійдемо... А як то любо: обняти
ся, поцілувати ся....

Горпина (з усьмішкою). Бачиш?...

Настуся. Еге! Тепер я і тебе цілувати ся навчу.
(поцілувала її). Та чогож мені крити ся? батько вже
зовсім согласні, от тільки матір ніяк не вговоримо.
Та я не бою ся: аби батько були за мною, бо все ро-
бить ся як вони захочуть.

Горпина. Ну, вже й справді... чудна у тебе якась
матір, — усе не по її. Але все таки ти щаслива, що в
в тебе батько й мати є, а от я: зостала ся з малку си-
ротою і не знаю що з мене буде?

Настуся. І твоя доля буде ще щасливою.

Горпина. Моя доля тільки сьмієть ся наді мною..

ЯВА II.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (входить з права, підпираючись палицею). А що, кинчаєте? Шийте, шийте, а я візьму, тай одніму собі на сорочку.

Настуся. Еге, так я вам і віддала!

Кузьма. Ого! Так значить з батьком!

Настуся (кидаєть ся єму нашію). Ні, таточку! (цілує єго). Я й вам таку саму вишию!

Кузьма (цілує її у голову). Ну, добре вже, добре! (йде до хати).

Настуся. А чому ж ви, таточку, на обід не приходили?

Кузьма (коло дверей). Пан задержав, та там у него й пообідав. (хоче іти).

Настуся. Та-а-точку...

Кузьма (обернув ся на сходцях). А чого?

Настуся. Позвольте сьогодні погуляти у нашім дворі парубкам, та дівчатам.

Кузьма. А це ж з якої причини?

Настуся (привередливо). Усюди гуляють, а в нас ніколи... (надула губи).

Кузьма. Ну, нехай вже, нехай... (хоче іти).

Настуся (протяжно). Та-а-точку....

Кузьма (зупинив ся і так же як вона). Ну, ще-е чого?

Настуся. Дайте Андрію сьогодні той жупан, що для него купили....

Кузьма. Що тобі це так прищипило?

Настуся (надувши губи). У него така стара свита; у всіх є а в него нема...

Кузьма. Нехай ще заслужить!

Настуся. Він вже заслужив!...

Кузьма. Чим це він у тебе заслужив?

Настуся (одвернула ся). І того вже жалко!

Кузьма. Ну, добре, вже, добре! (йде у хату). Починаєть ся діло! (пішов).

Настуся (потихо повертаєть ся і побачивши, що батько пішов, до Горпини). Таки на моє вийшло! (крутить нею). Сьогодні і Андрій буде в новому жупані!

ЯВА ІІІ.

Ті-ж і Малашка.

Малашка (вбігла з ліва, одягнена по празднишньому). Я так і знала, що вас у купі застану! Там, на леваді, зібрали ся гуляти! — Ходім!

Горпина. Дивись! вона вже й принарядилась!

Малашка. У мене живо! (ударил а у долоні).

Горпина. Як же це ви так рано упорались?

Малашка. Що це ти? дні загубила? Сьогодні ж субота! Ну, — ходім!

Настуся. Сьогодні на леваду не підемо: — у нас будемо гуляти!

Малашка. Та ну? Хиба дозволили?

Настуся. А вже ж!

Малашка. Маладця! Давайтеж на всю вулицю заспіваємо, щоб хлопці аж показали ся! Починай, Горпино!

Горпина (починає, сховавши роботу у кишеню. Настуся теж робить).

Горпина.

Очерет лугом гуде,
Сова річкою бродє:

Усі.

Піднімає сова крильця,

2 рази.

Виглядає чорнобривця!

Горпина.

Чорнобривець іде,
Чорнобривку веде;

Усі.

Будь здорова дівчино,

2 рази.

Бо я люблю тебе!

Горпина.

Чи я, мамо не доріс,

Чи я, мамо, переріс;

Усі.

Чи не рублена хата,,

2 рази.

Що не люблять дівчата?

Горпина.

В тебе стан, як у баби,

Очи такі, як у жаби:

Усі.

Руки, ноги, як у рака,

2 рази.

А сам рудий, як собака!

(Останній куплет пританцьовували і з сміхом побігли в ліво).

ЯВА IV.

Вивдя, потім Кулина.

Вивдя (входить з хати, з кошиком у правій руці; йде кульгаючи і в ході говорить). А колиб вас чорти вхопили, — я б спасибі сказала! (направляється до вулиці).

Кулина (вискакує з хати). А куди ти шкандибаєш?

Вивдя (зупинилась). Куди посилають, туди й шкандибаю.... (хоче йти).

Кулина. Підожди, крива собако!

Вивдя (повернула ся до неї). Собака й нехай підожде, а я піду! (йде).

Кулина (догнала її). Ах, ти ж, анахтемська дівко! (тягне на середину). Я тебе питаю: куди ти йдеш?

Вивдя. Хазяїн посилають за горівкою та оселедцями!

ЯВА V.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (без шапки). А чого це ти гвалтуєш?

Кулина. На якого тобі гаспида понадобилась горілка? Що сьогодні за празник?

Кузьма. Коли будеш сичати як змія, скажу; — не твоє діло! Іди, швидше, куди йдеш! (Вивдя хоче йти).

Кулина. Не сьмій ходити! (Вивдя зупинилась).

Кузьма Іди, кажу! (Вивдя хоче йти).

Кулина. Не сьмій кажу!

Вивдя (махнула рукою). А, ну вас! (пошкандибала).

Кулина (кидаєть ся за нею). Я ж тобі дам!

Кузьма Та чого ж ти лементуєш? (Кулина зупинилась). Іди у кімнату, наготуй закуски...

Кулина (підходить до него). Для кого?

Кузьма Дочка просила, щоб пустити до нас у двір погуляти дівчат, та парубків....

Кулина. Ніколи в світі! Та я їх всіх по потилици з відсіля.

Кузьма (усміхаючись). Дивись.... як почнуть вони всі, садить тебе по потилици....

Кулина. То щож це таке? Це чистий розір! Куди не подивись, все тягнуть з хати! (плаче і що далі, все дужче). Не доставало ще того, щоб понасунуло цілий двір дармоїдів! Пообдерають... пообжерають! Бги-ги! (реве).

Кузьма. Тхи-и-и! (схопив ся за голову).

Кулина. Бгу-у!

Кузьма. Ну-у! загула! Люди подумають, що гудок на заводі! Та схамени ся! Чому ж і дочці не даться повеселити? От вже скоро заміж віддамо...

Кулина (зразу з плачу переходить у сердиту мо-

ву). Обрадував ся! Велика радість, що за голодранця віддамо!

Кузьма Аби чоловік був чесний, та роботящий; а свитину й підлатати можна.

Кулина. Підлатаєш, поки у самого ребра повилазять! Може і оцю нову хату для него строїш?

Кузьма. Вона для дочки строїть ся звісно її й получить.

Кулина (сплеснула руками). Ох заберуть всі! Заграбують. Прийдець ся брати торбину на плечі, та христа-ради просити! (ревучи пішла у хату).

Кузьма (дивлючись її у слід). Ну, що ти зробиш з такою бабою? Тьфу, щоб ти скисла! (переходить в ліво і сідає на чурбані). Ніяк не можна з нею зговорить ся...

ЯВА VI.

Кузьма і Андрій.

Андрій (входить з ліва, озираючись, не примічає Кузьми, проходе у садок, загляда у вікно хати, потім перелазить через тин до дверей і загляда, трошки відчинивши їх).

Кузьма (побачивши его ще передше). А чого це ти?

Андрій (швидко з переляку, повернув ся до него) О!... (змішавшись). Та я... (зняв капелюх).

Кузьма По ділу якому?

Андрій (спохватив ся). Еге... я той... я по ділу...

Кузьма. Хе-хе-хе! А щож там таке?

Андрій (не зна що казати). Та я той... Я забув, що я той...

Кузьма Хе-хе-хе! (встає). А з Настусею бачились сего дня?

Андрій. З Наст... Ні, ще не бачились..

Кузьма. Так ти так і кажи! (підходе трошки до него). А то: "той, та не той!" Годі вже хлопче обдурювати батька... (підходе ближе). Не лазь по під

хатами, іди прямо в двері не виженемо... Що ж робить.. Закохали ся... (бе его по плечу).

Андрій (засоромившись). Та трошки, єсть...

Кузьма Ну, щож.... Я Настуси дав своє согласіє.... Хиба вона тобі не говорила?

Андрій. Натякала щось...

Кузьма. То-то-ж бо й є. Треба було і раніш не тупити ся там попід стогами, а прийшов би до мене, тай сказав: “люблю вашу дочку! — віддайте.... (жартуючи). А не віддасте,— руки на себе наложу!” хе-хе хе! Можеб ми злякали ся, — та й віддалиб. А то туплять ся... (показує на лаву коло тину). Сідай! (сам сідає).

Андрій (сїв з веселим лицем). Та то, якось несподівано...

Кузьма. Хтож кому перший признався у коханю?

Андрій. І цього не памятаю... Неначе затуманило...

Кузьма. Ну, добре; я бачу, що ви одно другому судили ся....

Андрій (цілує руку). Ви, мені, безталанному сироті, подарували несподіванне щастя! Дозвольте ж мені, з цієї пори, називати вас своїм рідним батьком, бо змалку я зістав ся круглим сиротою: Нї батькова, нї материна рука не пригорнула мене...

Кузьма. З радостію синочку мій, дорогий, (цілує его в голову, Андрій Кузьму в руку).

ЯВА VII.

Ті-ж і Настуся.

Настуся (швидко вбігла, побачивши, що батько цілує Андрія, — зупинилась). Ой! Що це?

Кузьма. Будь же нам добрим сином. (встає). Куди це Настуся подалась?

Настуся. Я тут... (Андрій встав).

Кузьма (швидко повернув голову до неї). О! Бач? — По нюху чує! Хе-хе-хе!

Настуся (соромливо). Тату....

Кузьма. Ти думаєш, що він до тебе прийшов? (вона киває головою). Ні, дочко, він й о тобі не думає....

Настуся (схватливо). Як раз!

Андрій (мнется). Находив ся вже до вас....

Кузьма. Ну, підуж я, подивлюсь, що стара робить? (хоче йти до хати).

Настуся. Куди ви, таточку?

Кузьма (дивить ся на неї). Адже ж бачиш, що в хату....

Настуся. Ну, то йдіть...

Кузьма. А може з вами зостати ся? (дивить ся на неї, а Андрій робить знак Настуси, ниби не треба).

Настуся. Йдіть, коли хочете... закрилась хусткою).

Кузьма (крутить головою). Ех, ти дзига! Хе-хе-хе! (пішов у хату, Андрій коло хати, Настуся по середині; не знають з чого почати мову. переглянулись. Настуся пирснула тихенько бочком, підходить до лави, сідає нанеї. Андрій трошки помнявшись, сїв коло неї).

Настуся (промовчала, потім протяжно.) А я догадалася....

Андрій (трошки усміхаючись). Об чім?

Настуся (живо). А що ти з батьком говорив, (промовчала). Ну, щож? Вони согласні? (Андрій крутить головою). Не правда, не правда! Я по їх бачила, що согласні...

Андрій (обняв її). Согласні, серденько моє!

Настуся. Ой, Господи, яка радість! (показує на будівлю). Оце ж й хата для нас буде швидко готова! Сьогодні уже дозволили дівчатам і парубкам у нас гуляти!.. Ти надінеш нового жупана....

Андрій. А деж я єго возьму?

Настуся. Батько ж тобі купили...

Андрій. Не треба, Настусю: як прийде час, то я й сам собі куплю...

Настуся. Ну-ну! Коли то ще буде! Мене аж злість бере, що всі чванять ся, а в тебе нема!

Андрій. Не треба мені нічого, аби ти була зі мною... (хоче її поцілувати).

Настуся (відпиха єго). Ой, що ти? Коло хати! хиба можна цілуватись?

Андрій. А то ж що? Та мені тепер нічого не страшно! (хоче поцілувати).

Настуся. Ні,ні, не можна. А коли тебе так кортить, то йди сюди! (біжить у садок за дерево). Отут за деревом не побачать... (Андрій підходить). Ну швидше! (підставляє щоку, Андрій витерає губи). Та ну ж бо! (Андрій міцно поцілував). Ну, (пихає єго). тепер знов сядем отут-о? (сіла). А що я не дуже червона?

Андрій. Як золото!

Настуся (ніби сердито). Та ну... не шуткуй! (показує щоку). Отут плями нема?

Андрій. Та нема.. А коли будеш вередувати то зроблю... памятаєш, як батько нас застав? — під стогом?

Настуся. Ти, здаєть ся тоді, укусив мене... Днів з чотири пляма не сходила! Ну, й досталось же тоді мені! Я вже одговорювалась, — отговорювалась: а потім, дивлюсь, що вони ще більше до мене чіпляють ся, так я їм і одрізала: “люблю, кажу, Андрія! Що хочете, то й робіть зі мною!” Як я їм це сказала, то вони аж присіли! Батько почали ласкаво розпитувати, а мати, то і діло, кричать: Ой, Боже ж мій, Боже! — голодранця полюбила!” А я думаю собі: кричіть, скільки хочети, а я таки по своєму зроблю! У той вечер тільки й тим наказали, що не дали вечеряти! А признати ся — дуже їсти хотілось! Вони сидять, галушки уминають, а у мене аж слина котить ся!.. Поїли то вони, полягали спати... а мені ще на придачу, — веліли на голу лавку лягати, голубчику мій: боки болять, їсти хочеть ся! — не можу заснуть... Але батько не видержав, каже: (дражне басом). “Лягай спати на своє місце, а завтра з тобою поговоримо!” Я

скочила, та тихенько до печі... Достала галушки, тай ну уминати... Але батько почув, — питає: “Що ти робиш?” Я мало не сказала: галушки їм.. Стелю, кажу, постіль... ха-ха-ха! От я: наїлась, виспалась, тай тебе відвоювала!

Андрій (ніжно усьміхаючись). Хи баж є в світі розумнійша за тебе?

Настуся (схватливо). А ти ж думав як!

ЯВА VIII.

Ті-ж, Горпина, потім Кулина.

Горпина (до Настусі). А чогож це ти утікла?

Настуся (скочила і показує Андрія). Хиба не бачиш, — чого?

Кулина (швидко входить і до Настусі). Що це ти придумала? Навіщо тобі знадобився жупан Андрія? Там ще що буде, чи не буде, а вона вже розщедрила ся!... Бач, хазяйка яка!

Андрій (встав як вийшла Кулима). Здрастуйте тіточко!

Кулина (повернулась до него). Не з тобою балакають!

Андрій. Я привитаю ся з вами!...

Кулина. Не треба мені твого привіту! Багацько знайдеться таких харцизяк, щоб тягнути з хати!.. (скося дивиться на него). Ач, женишка Господь послав!.. Улізе в чужу хату, тай буде чужим добром свої дірки латати!

Андрій. Послухайте, що я вам скажу...

Кулина. Що я буду тебе слухати? З язика свого золота не посиплиш! Розкажуй кому іншому, а мене нічого морочити. Знайшов би денебудь по собі; а то лізе не проханий! Радий, що дармований хліб знайшов ся.

Андрій (вислухав, дивлючись на неї, махнув рукою, хоче іти). А, Бог з вами.

Настуся (зупиняє єго на середині). Куди, ти Андрію? (До Кулини). Та чого ви, мамо?

Кулина. Чого єму ждати? Нехай йде своєю дорогою! Небійся, знайде по собі!

Настуся (дужче). Та чого ви розкричали ся?)хиче). І що це їй-Богу!

ЯВА ІХ.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (з цілим хлібом в руках. До Кулини). А ну, ти, соловейко! Чого ти знов розходила ся? Іди в хату, та роби своє діло!

Кулина (розвела руками і сіла). Наробила ся вже.

Кузьма. Чого ти плигаєш, як жаба?

Кулина (хниче). Іроди проклятий! (побачивши у него хліб, сердито). А хліб нащо виніс?

Кузьма. Звісно на що: поїдять добрі люди. (хоче покласти на стіл).

Кулина (вирвала). Там кусків повна миска, а він сьвіжий зачіпив! (заревла). Ну, прямо грабують тебе без кінця! (реве йдучи у хату). Прийдеться таки з торбинками йти, Христа ради просити! (пішла в хату там ще реве).

Кузьма (їй у слід).Пореви, пореви! (у двері). А ну ще, ану ще!

Кулина (з хати кричить). Непройдайся! (затихла).

Кузьма. Хе-хе-хе! (до Настусі). Чого це вона розходила ся?

Настуся (хниче). Та напали ся на Андрія: і харцизяка, й голодранець!

Андрій (коло будівлі). Бою ся я, панотець, щоб увійшовши у вашу хату, не наробити якого каламуту: матери я не до вподоби... Не хочу я насильником лізти, не проханий...

Кузьма. От ще що вигadaв!

Настуся (плаче). Ну що це, справді мама, роблять?

Кузьма. Та ви не журіть ся. Буде так, як я захочу! (підходить до Андрія). А ти, парубче, не потурай, держись свого!... Ти хочеш, щоб вона була до тебе добра? (Андрій розводить руки). Так ти от що: коли станеш з нею балакати, то скажи їй тільки, що у тебе єсть сотень пять грошей; то вона до тебе буде така добра, як вареники зі сметаною! Хе-хе-хе! А як діждемо весіля, то я перед вінчанєм дам тобі гроші, щоб ти їй по губах помазав..... Тоді така любов завяжеть ся, що йне від чепить ся!

Андрій. Ех, щото за любов— за гроші...

Кузьма (бе єго по плечах). Знайдеть ся така, буде тебе любити! Хе-х-е-хе! (показує на Настусю).

Настуся (до Горпини). От правду татко кажуть...

Андрій. Ну, нічого робить...

Кузьма. Ходім же в хату; а потім, підстроїмо так, щоб ти перебалакав зі старою, і буде діло! (йде до хати, Андрій за ним. Коло дверей повернув ся до него). Крепись.... Зараз почнеть ся баталія! Хе-хе-хе! (пішли у хату).

Кулина (як тільки Андрій показав ся у хату, — кричить). Здрастуйте! Знов починають ся гостювання! І коли то все скінчить ся?! От напасть!

Кузьма. Та послухай! Годі вже!

Кулина. Що я буду тебе слухати? Наслухалась вже.

Кузьма. Та замовчи, кажу! (стихли).

Настуся (як тільки почав ся крик в хаті, підбігла до дверей і наставила ухо. Як притихли, — до Горпини). О, притихли! (дивить ся у щиличку). Ну, й подивили ся ж мама на Андрія, неначе пятака подарувала.

Горпина. Нічого, батько наведе на лад!

Настуся. Коли б то так стало ся! І чого б то мамі не віддати за того, за кого я схочу? Колиб вони мені знайшли другого такого як Андрій, то щєб нічого; а то їм все одно, — аби багатий. Що ж з того, що Се-

мен багатий? (Горпина зиркнула на неї). Та будь він у десятерс багатший, то яб краще умерла, ніж пішлаб за него!

Горпина (швидко). Який Семен?

Настуся. Та наш же, помішник татка, Семен Карий.

Горпина (схопила її за руку). Що?! Ні, Настусю! То тобі твоя мати шуткуючи сказала...

Настуся. Та де там, шуткуючи? А у чора, у вечере: сидю я отут, дожидаючи Андр... Ну та що там, — Андрія дожидала... Дивлюсь щось бурянами крадеться: я думаю, що то Андрій... бо він теж бурянами... та до него, — аж то Семен! (Горпина здригнулась, подивилась на Настусю, далі слухає дивлячись у низ, ламає знервовано пальці). Як схопив мене, тай давай цілувати! Так я єму такого ляпанця одставила...

Горпина (подивила ся на неї). Он воно що...

Настуся. А як же?..

Горпина. (теряючи терпіня). О, проклятий І що мені робити?

Настуся. Горпино! Що з тобою?

Горпина (знервовано). Ха-ха-ха! О, дурисвіте! О, подлий, подлий!

Настуся. Та що це ти, Горпино?

Горпина. І тут поспів!

Настуся. Та ти мене лякаєш!...

Горпина (здержуючись до Настусі). Не лякай ся сестричко! Спасибі тобі! (цілує). Більше я нічого не скажу! Підуж я до матери що небудь поможу. (швидко пішла у хату).

Настуся (дивить ся її у слід). Бач воно що!... Бідна, бідна! Він значить її не любить... А для чогож вона любить его? Чудно на світі робить ся... Та як би Андрій мене не любив, так хиба я подивилаб ся на него? — ніколи в світі! Та чого вони там так довго? (хоче йти в хату але зупинилась). Ні, не піду, а то ще помішаю... Поки що, заспіваю ще трошки. (сіла і співає).

В галозелеті

ЯВА Х.

Настуся і Семен. Входить в середині пісні, стає за деревом.

Настуся (скінчивши пісню). Як би мені корсетку справити на весіля?.. Наберу зеленого і повишиваю гарними — гарними квіточками! Ну, тай красиво ж буде!

Семен. Дуже красиво! (виходить на перед).

Настуся (з ляком скочила). Ой! (пізнала). Це ти знов притепав ся.

Семен. І не перестану... (улестливо). Чого ти завжди так прикро дивиш ся на мене? Хиба я до тебе з лихими замірами?

Настуся. Не трать часу на пусту розмову. (хоче йти).

Семен. Пострівай!

Настуся (зупинила ся). Нема об чім нам розмовляти! Он Горпину краще задовольни!

Семен. Невже тобі уподобав ся Андрій?

Настуся. Це вже не твоє діло!

Семен. Дивно, та чудно! Самому нічим дїрки залатати, а туди ж... Сватать ся задумав! Ха-ха-ха!

Настуся. А що з того, що ти паничем зодяг ся?

Семен (хоче взяти її за руку). Настусе...

Настуся (вирвала руку). Ну, йди з відциля! Бо Горпина у нас, у хаті, і коли побачить тебе зі мною, то буде й на мене гнівати ся! Яж казала їй, що ти учора мене поцілував...

Семен (перебива). На щож ти їй сказала?

Настуся. А чого ж мені крити ся? Я ще й батькови скажу.

Семен (хоче взяти її під бороду). Ой тай дуренькаж ти!..

Настуся (одбива руку). Не дурніща від тебе!

Семен. Я ж не люблю Горпину; вона саманавязала ся...

Настуся. От уже з першого слова збрехав! Вона

мені все розказала; мабуть отак підсипав ся, як аце до мене!

Семен. Так отже; вір, чи невір; а я тобі правду кажу, що одну тебе люблю.

Настуся. Мені аж смішно, що ти верзеш отаку несенітницю! Іди ти своєю дорогою, не мороч мені голови! (швидко пішла у хату).

Семен (довго дивить ся її у слід). Уперта, вража дівчина! Алеж не я буду, коли ти не будеш моєю! (перейшов у ліво). Біда, що Горпини не можна ніяк спровадити! Мішає, проклята! (подумав). Та нічого, поміркуємо!

ЯВА XI.

Семен і Кулина.

Кулина (входить з великою мискою, повною огризків). Ой, Боже ж мій! Аж по серцю скребе, дивлячись, як мантачуть добро! (кладе на столі миску)

Семен (до Кулини). А що там таке?

Кулина (побачила єго). А-а! Це ти, голубчику!

Семен. Чого цеви такі збентежені?

Кулина. Та тут скоро у могилу заженуть своїми вигадками! Прямо, тягнуть з хати і кінця нема!

Семен. Хтож то?

Кулина. Та той, харцизяка, Андрій! Заходив ся, бачиш сватати дочку; та вже тепер наче в дома розпоряджаєть ся; надів чужого жупана, тай пишаєть ся! А у мене аж серце болить, глядючи на него! Сидить, розвалив ся на лаві! Та ще й ногами бовтає, вишкіривши зуби...

Семен. Не вже ж ви допустите, щоб він узяв Настусю? Я ще не забув що ви мені обіцяли...

Кулина. Та я усіма силами буду старати ся! Тебе ж й одного я намітила; а тут підвернув ся гуляк, тай вередує! Уже каже: “моя Настуся, моє щастє!” (дивить ся на хату). А щоб ти подавив ся на цім слові!

Семен. А ви нагримайте на него гарненько, то він і сам забіжить...

Кулина. Та я таки приймусь за него! А тут ще вигадали, мало своїх дармоїдів, так ще заходили ся ціле село вгощать! Та ще й хліба свіжого тягнуть! Поїдять і огризки!

Семен (загляда їй через плече у миску). Так це їм принячків наготували? Ха-ха-ха!

Кулина. Нехай трощать, замість свиний.

Семен. А звісно! Ха-ха-ха!

ЯВА XII.

Ті-ж і Настуся.

Настуся (з скатекою в руках). Дайте, мамо я стола накрию...

Кулина. Однеси назад! Празник завели! Не велике там щастя! Ти мені і з голови викинь того шелихвіста! (показує на Семена). Оце тобі пара!

Настуся. Та що ви, мамо?

Кулина. Затули рота! Семен не те, що той обшарпанець! За ним не пропадеш!

Настуся. Хиба у нас свого добра мало?

Кулина. Бач, як балакає? Наживала ти его? Добре тобі, згорнувши руки так говорити! Викинь з голови тобі кажу!

Настуся. Та хоч би він в десятеро мав достатків, то я швидше б вмерла, ніж пішла б за нього! (швидко пішла у хату).

Кулина. Бач, яка гостра! Не бійсь, Семене! Заспокой ся. Я ніколи не допущу того весіля!

ЯВА XIII.

Ті- і Горпина

Горпина (почина з порога). А-а! Я взнала новину!... (сходить). Чула, що ти свататись прийшов!...

Ну що ж? Як тебе свекруха приймає? Чому ж тебе ще хуєткою не перевязали?

Семен (показує на Горпину). Ви бачили сумашедшу?

Горпина (грізно). Так! я сумашедша! бо ти звів мене з ума! Тепер я бачу що діло доходить до нікуди! Ну, коли вже я достану ся на посьміх людям, то не допущу другому згинуту!

Кулина. Чого ти така збентежена?

Семен. Перестань, бо погано буде!

Горпина. Ні, тепер вже не перестану! (бє себе у груди). Наболіло, накипіло, у мене на серці!

Кулина. Ой, говори вже швидше, бо мене вже починає трясти лихоманка!

Горпина. Затрусило б ще не так, коли б допустили оцего панича обдурити вас!

Кулина (розсердилась). Та яке ти маєш право зневажати мого б́удучого зятя?

Горпина (нервово). Ха-ха-ха! Правдивий зять! Князь молодий! (переміняє тон.) А щоб ви тогді сказали, коли б перед вами стояла дівчина і у вічі оцему лицарю сказала: “Перед вами стоїть обманута, обезчещена дівчина, котра довірила єму все, що було їй найдорозшого на світі: на котрій він обіцяв жинити ся! — щоб ви тоді сказали?

Кулина (стоїть, витріщивши очі на Горпину). Та це ти мене мов молотом по голові стукнула.

Горпина (показує на Семена). Подивіть ся на цю обшарпану собаку! — хиба не видко правди?

Кулина (подивила на Семена). Тоді... (до Горпинин). Та я... (Семену). Семене! чого ж ти мовчиш?

Семен. Дивись, Горпино! нарікай на себе. А ви, панімаєтко не слухайте її! Хиба цего дрантя мало на світі? Самаж до мене припала, — сама і плач ся!

Кулина (сплеснула руками) Ой Боже ж мій! Слухай, Горпино; може у вас ще не далеко зайшло?....

Горпина. Та вже далеко, чи не далеко, незабаром єму буде гарний подарунок!

Кулина (до Семена). Іди, арештантюга, від моєї хати! Щоб і очі мої тебе не бачили! (Семен щось хоче її сказати). Іди! Не замалюй мені очий!

Семен. Ну, Горпино! — Стережись! (хутко пішов у право).

Кулина. Ах ти ж чортів сину! Не попадай ся мені тепер! (до Горпини). А ти, дівко; не могла про него ранійш розказати? Так дивлють ся всі, щоб пакость яку зробили!

ЯВА XIV.

Ті-ж Андрій, потім Семен.

Андрій (у новому жупані). Горпино.... йди тебе чогось Настуся кличе....

Горпина. Зараз! (пішла).

Кулина (скоса подивилась на Андрея). О, ще оден на очі виліз!

Андрій. І чого ви матусю все гніваєтесь на мене? І чого б нам не побалакати по людськи!

Кулина. Знаємо твою розмову! Мені очі не застелиш туманом!

Андрій. От бачите — і не знаєте... Я хочу викласти перед вами всю свою душу, а тоді вже рішайте, як самі знаєте. Я бачу що ви любите свою дочку і за нею пеклуєтесь.... Значить щастя її для вас дорогого? На щож ви їй суперечите, коли вона вибрала собі дружину по душі?

Кулина. Дур їй вступила в голову; Вона думає: покохали ся, поцілували ся; — то вже і щастя? Ні голубчику! Як хліба не буде, поцілунками не наїсись!

Андрій. Я, слава Богу, здужаю заробити шматок хліба.

Кулина. Там чи заробиш, чи ні, а готовеньки вам подавай? Розтріскаєте все хазяйство, тоді бери торбинки на плечі, та йди Христа ради просити! Ти у хату принеси, та поклади: сотню, — другу, тоді й бала-

Concepcion
Hunting Branch

1. Кушна	<u>Добринская</u> .
2 Настася ..	Почепкина Наро
3 Горбачи	Ниселов
4 Вакс	Виктор Лузун
5 Мухоморова.	<u>Анна</u> Зарко

кай. А то богацько таких знайдець ся, що загробостають придане до своїх рук, а потім і вередують.

Андрій. Боляче мені слухати, щови говорите... І боляче і соромно. Не гроші потрібні чоловіку, а життя спокійне; неодніме Господь здоровля, — я копійкою вашою не покористуюся..

Кулина. Тепер то ти так говориш; а як загребеш добро до своїх рук, то зовсім друге засьпіваєш!.....

Андрій. Не вже ж ви не розумієте, що серце бажає не богацтва, а тільки щирого кохання?..

Кулина. Та що ти з своїм серцем розносив ся? (дражне) “Серце! Серце”! Серця не вкусиш, як їсти захочеш! Не мороч мені голови! (проходе мимо него до хати).

Андрій. Підождіть... (Кулина зупиняєть ся коло хати). Не гнівайтесь... Коли, так, я повинен сказати вам всю правду... (Семен крадькома входить з правої сторони і ховаєть ся за будівлею).

Кулина. Ой! Не тягни ж ти мене за печінки!

Андрій. Я крив ся перед вами... у мене є гроші...

Кулина (зиркнула на него). Що ти кажеш?

Андрій (не рішучо.) Приходить ся правду сказати... Придбав я таки копійчину про чорний день... Тільки таїв перед вами, хотів на весілля несподівано вас обдарувати... Але ж принудили ви мене раніш сказати: що сотень п'ять найдець ся на хазяйство...

Кулина (ніби не вірить). Та ні... ти шуткуєш....

Андрій. Годі вже шуткувати...

Кулина (радіє). Та мені щось не вірить ся....

Андрій. А повірите як принесу, та покладу перед очима?...

Кулина (аж хлипа від радости). Ой повірю.... От штука! та ти якось перемінив ся перед моїми очима! І жупанчук новий тобі якось до лиця.... (дуже радо дивить ся на него). Ой Боже мій! По серцю, неначе масло полилось!

ЯВА XV.

Ті-ж, Настуся і Горпина, потім Кулина.

Кулина (листить ся до Настусі, котра переходить коло неї). Куди це ти донечко?

Настуся (дивлячись у ліво, усміхаючись). Та вийшла подивитись, чому не йдуть так довго.... (Горпина коло неї на середині кону).

Кулина (до Андрія). Ходім же Андрієчку, старого обдаруємо! (Андрій усміхаючись проходить мимо неї у хату, Кулина проводить его чима радісно). Голубчику мій дорогий! (пішли).

Настуся (подивилась їм у слід). Ха-ха-ха! Молодець Андрій! Уговорив таки!

Горпина. Здалась таки, старенька! Ха-ха-ха! Я дуже тому рада!

Настуся. Ходім же швидше усіх скликати; та таку гульню заведемо, неначе достомитне сватання!

Горпина. (на ходу). Ех! ходім! (побігли у ліво).

Кулина (швидко з радісним лицем виносить скатертину і хліб, той самий, що одняла у Кузьми. застелила стіл і кладе на столі хліб а миску взяла). А це нехай свищки поїдять. (пішла у хату).

Семен (вилазить зза будівлі). Еге-ге! Ловкі тут діла орудують. (дивить ся на хату). Ах тиж слинтяї поганий! Бач, на які хитрощі пустив ся?... Але ж не вдав ся тобі голубчику! Я всі сили потрачу, а заволодіти дівчиною не допущу! Дивись: яка небудь мерзота становить ся тобі серед дороги! А та, дурна, стара, обрадувалась! Ха-ха-ха! підожди, не довго порадуєш ся: я тобі его як пописаному роспишу! Ха-ха-ха! (підходить до будівлі).

ЯВА XVI.

Семен і Вивдя, потім Кулина.

Вивдя (несе кошик на лівій руці з горілкою і оселедцями). А, коли б вас чорти вхопили! Я б собі сказала! (підходить до хати).

Семен. Що Вивде? На заручени збираєтесь? (сїв на колоду).

Вивдя. Та чисто хоч пропади! Носа не вспієш ви-сякати! Як ту собаку гонять. (пішла у хату і зараз же виносить пляшки і чарки. Кулина, поперед неї несе страву і йдуть назад у хату).

Семен, Настуся, Горпина, Малашка, Хведір, гурт дівчат і парубків. (По переду всіх йде музика: Старий паничка, — на скрипці, хлопчик, — на бубин і третій літ 20 на сопілці. Всі йдуть з веселою піснею. Як скінчили пісню, музика злізла на лех).

Горпина. Ну, хлопці! Дівчата! Розпоряджайте ся як дома!

Хведір. А не маєш підкріпити ся? (підходить до столу).

Парубки. А звісно, по трудах не мішає! (підходять пють і їдять).

Горпина (до Настусі). Ти вже дозволь мені по-хазяйствувати!

Настуся. Чомуж? Порядкуй, неначе старша дружка! (сама теж пораєть ся).

Горпина. А виж дівчата! — солоденького!

Малашка. А чому й ні? (до дівчат). А ну, дівчата! розбирайте! А то за хлопцями не поспіємо!

Дівчата. Та вже й правда! А вже ж! (підходять до столу, парубки жартують).

ЯВА XVIII.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (задягнений на ходу). Здрастуйте, хлопці дівчата!

Всі. Здрастуйте!

Настуся. Кудиж це ви, таточку?

Кузьма. Та до пана! Дуже важне діло є.

Настуся. Все до пана, та до пана! Зоставайтесь та погуляємо!

Кузьма (усьміхаючись, хоче взяти її за ухо). Ах ти ж капосна дівко! Ти мене ще танцювати заставиш? (всі сьміють ся).

Настуся. Що ж: давайте потанцюємо! Ха-ха-ха! (всі сьміють ся).

Кузьма. Я тобі дам з батьком шуткувати! (йде).

Настуся. Та не засиджуйтесь там!

Кузьма. Добре, добре! (на ході) Прощайте!

Всі. Прощайте! Прощайте!

Кузьма. Гуляйте собі на здоровля!

Всі. Спасибі! Спасибі!

Горпина. Ну, зберайтесь, та гукнемо гуртової!

Малашка. Засьпіваємо! (ударила у долоні).

Всі. Починаймо! (співають).

Ой гиля, гиля,
Гусоньки на став, —
Добрий вечер дівчино,

2 рази.

Бо я ще не спав.
Ой не спав я нич
Й не буду спати;
Дай же мені дівчино

2 рази.

Повечеряти.
Ой Боже мій, Боже,
Який я удав ся,
Брив я через річеньку,

2 рази.

Тай не вмивав ся.

Малашка.

Ой не вертай ся
Тай не вмивай ся
Є у мене криниченька
Під перелазом .
Умиємось серденько

2 рази.

Обоє разом.

Малашка. Що ловко-то ловко! Ну, й голосисті ж у нас сьогодні позбирали ся (побачила Семена). О,

дивітсья, а ми й не бачимо! Чого це ти, як миш з нори виглядаєш? Йди до гурту!

Семен. Мені й тут добре!

Малашка (тягне єго за руку). Та йди!

Семен (вирвав руку). Кажу, не хочу!

Горпина. Він, бачите, сьогодні скупав ся у дуже холодній воді, так тепер обсихає! Ха-ха-ха! (всі сміють ся).

Малашка. Та ну єго! Давайте вчистимо гопака! Шквар музико! (музика грає. Горпина, Настуся, і Малашка танцюють у парі з хлопцями, тягнуть Андрія, але той упинаєть ся).

Горпина (після танців). Ху-у! Аж у голові закрутило ся!

Семен (виходить на середину). Ану, Настусе! Давай з тобою потанцюємо! Грай музико!

Настуся. Я зовсім не хочу з тобою танцювати!

Семен. Від чого?

Настуся. Від того, що не хочу!

Малашка (до Семена). Давай зі мною!

Семен. Не до тебе річ! (до Настусі). Я хочу з тобою танцювати...

Андрій. Ну, чого ти причипив ся?

Семен (з призирством до него). А з тобою я й зовсім балакати не хочу!

Андрій (сердито). Так я з тобою балакаю, і кажу, що вона не піде з тобою танцювати!

Семен. Бач, який князь обізвав ся! Надів чужий жупан, тай гиндичить ся!

Андрій. Що на мені, то моє, а тобі до цього нема ніякого діла!

Семен. А якеж ти маєш право забороняти мені танцювати з ким я захочу?

Андрій. Танцюй з ким хочеш, а вона моя суджена і я на це маю право!

Семен (глузуючи). Мабудь право у тебе з тієї пори взяло ся, як у драній светині пять сотень завело ся? Ха-ха-ха! Пошукай ще у сорочці, може там ще з сотню знайдеш! Ха-ха-ха!

Андрій Я бачу, що в тебе й крихти сорому нема! (хутко пішов у хату. Настуся за ним).

Горпина. Ну, за що ти напав ся на парубка?

Всі. А звісно! Чого причипив ся?

Семен (до Горпини). А тобі що до того? (схопив її за руку). Ти краще мовчи!

Горпина. Пусти! (вирвала руку). Ти думаєш ох-лоблю ухопив?

Всі. Чого ти, Семене чіпляєш ся? Чого лізеш?

Горпина (держить ся за руку). Раденький, що здоровий!

ЯВА XIX.

Ті-ж, Кулина, потім Настуся, за нею Андрій.

Кулина (до Семена). Чого це ти, люботрясе, напав ся на Андрія? Чото тебе принесло у наш двір?

Семен. З якого це часу ви стали заступати ся за него?

Кулина. А з того як довідала ся, що він достойний жених, а ти шелехвіст!

Семен. За те у цього шелехвіста повна кишеня грошей!

Кулина. У него більше ніж у тебе!

Семен. А звісно! Так розбогатити не трудно...

Кулина. З малку трудив ся... (Андрій вийшов у свої светині і став на дорозі. Настуся у него за спиною).

Семен. Довго ж думав як збрехати.

Кулина. Як то збрехати?

Семен. Нехай покаже, то я дам собі носа одрізати...

Кулина. Та що ти вигадуєш?

Семен. Вигадуйте, вже ви....

Кулина (до Андрія). Синочку мій любий... А ну, утри носа оцему харцизу... (Андрій мовчить). У тебе ж є гроші?... (Андрій опустил очи).

Семен. У него у горлі п'ять сотень застрягло! Ха-ха-ха! хутко пішов у ліво).

Андрій (кинув ся за ним). О, хвойднику проклятий!

Хведір. Та кинь єго! (зупиняє єго).

Настуся (до Горпини). Хочби татко швидше прийшли!

Кулина (до Андрія). Чому ж ти не скажиш нічого?

Андрій. Що я маю вам сказати?... Ви... (б'є себе у груди). Ви душу з мене виматали!...

Кулина. Ой, у мене й ноги підкосили ся!

Андрій. Не хочу я в мутній воді рибу ловити, не моя це натура! Не хочу я, щоб кожний мені у вічі дорікав моєю бідністю! Не багатство а душа потрібна чоловікови!... Вам потрібні гроші? — шукайте ж їх А ти, Настусе, (бере її за руку). прощай!... Прости мені! покидаючи тебе, я ріжу своє тіло на шматки! Я не шукав твоєї любови, вона сама, несподівано спалахнула в наших грудях. Але тепер я бачу, що не до пари я тобі! З сьогоднішнього дня вже ти мене тут не побачиш: до наймита в робітники піду служити, з собаками попід хатами буду валять ся, а чести своєї я не попусти!... Я покидаю тут все,... все дороге для мене!... Прости мені!... Прощай! (швидко пішов у право (всі здивовано дивлять ся у слід).

Настуся (кидаєть ся до матери). Мамо! Мамо, що ви наробили?

Кулина (штовхнула її у ліво, до хати). Перестань! (Настуся сіла і повалила ся на тин). Я ще за тебе приймусь! (сплеснула руками). Ой Боже ж мій! Куди не подивись, то тільки й того, що грабують! Бач якого жениха собі придбала! (до груту). А ви чого тут стовбичити? Скінчила ся вже гульня! Ідїть, ідїть собі!

Хведір і другі. Добре прийняли гостей! От спасибі! (на ходу). Нічого казать, — нагостили ся... Ходім, а то ще по потилици дадуть.... (всі розходять ся

з гвалтом і втихають аж за лаштунками).

Кулина (до Настусі). А ти теж іди лягай спати! (кричить). Вівде! Вівде!

Вівдя (з хати). Чого-о-о?

Кулина (сердито). Йди сюди, коли кличуть.

ЯВА XX.

Ті-ж і Вівдя).

Вівдя (входить). Чого?

Кулина. Піди коровам дай їсти, та наріж свіжої трави..

Вівдя. А чим я її буду різати?, коли хазяїн позичили серпа сусідови Охримови?...

Кулина. Яж кажу, що все поростаскають! Піди, зараз візьми! (Вівдя хоче іти). Ні, я сама піду! а ти дай коровам сїна, та поприбирай тут!

Вівдя. Добре... (пішла у фіртку).

Кулина. От наказаніє! (йде у право і за лаштунками стиха). Все порозбирають, все размантачать! Велика нам користь з того!

Настуся (помовчала дивлячись її у слід). Не вже ж він не вернеть ся? Невже навіки? (скочила). Ні, я піду до него! Я заверну его! (йде у право, але стрінувши Семена— зупинила ся).

ЯВА XXI.

Настуся і Семен.

Семен (до Настусі). Бачиш, Настусю, колиб тебе Андрій любив, то не покинув би так легко.

Настуся. А тобі що за користь так насміхати ся над ним?

Семен (підступає до неї). З кохання до тебе....

Настуся (відступає). Одійди! опріч его любить не можу я нікого!

Семен. Так він же тепер навряд чи вернеть ся?

Я єго бачив, як шляхом він пішов...

Настуся. Куди?

Семен. Зовсім з села...

Настуся (збентежено). Не може бути! Я не вірю! Я не хочу вірити тому! Піду, піду до него в хату, і коли своїми очима побачу, тоді тільки запевнюсь! (побігла у право).

Семен (дивлючись їй у слід). Ха-ха-ха! Бач, клопочеться! Яке добро втеряла! Коли б мені, як небудь затагнуть її куди.. та хоч би й в постійний двір, що на шляху.... там я, все одно що пан!... Ха-ха-ха! Проклятий жидюга: йому не дозволяють торговать горілкою, так він упросив, щоб на моє ім'я. А я, як заберусь туди, то жид аж танцює передомною! Ха-ха-ха! (за лаштунками чути голос Кулини). О, чортяка стару відьму несе! Знов, проклята, помішає! Тепер. як раз діло наладжується, а вона, не наче з змелі виросла! Треба сховати ся, а то причепиться проклята! (ховається за тин коло хати).

ЯВА XXII.

Семен і Кулина.

Кулина (йдучи з серпом в руці). А бодай ви всі повиздихали! Прямо життя нема з такими людьми! У могилу тебе скоро заженуть! (підходить до столу). А та крива собака, ще не упорала ся з коровами! — так все і стоїть! (почула шелест за тином). Ой! Хто це?

Семен (вилазить). Та це я! Не кричіть!...

Кулина. Чого ти тут нишпориш? обікрасти хочеш? (схопила єго за груди і кричить). Каравул! Каравул!

Семен (тручається). Та схаменіть ся!

Кулина. Чого ти тиняєш ся поза тинами? Я тебе до станового!

Семен. Пусти, кажу!

Кулина. Ні, голубчику, — не вирвеш ся! Калавур!

Семен (затуля її рота). Та замовчи, скажена ба! бо! (бурикаючись, підходять до хати).

Кулина. Розбійники! Калавур!

Семен (коло порога вирвав у неї зрук серпа і різнув по горлі). А проклята! (штовхнув її у сїни).

Кулина (з криком). Ай! розб.... (упала у сїни).

Семен (узявшись за причілок, дивить ся на неї). Невже на смерть?... Що ж тепер робити? Треба мерщій бігти з відсїлля! (хоче йти у лїво, але зустрівши, Настусю, зупинив ся і балакає з нею, неначе не свій).

ЯВА XXIII.

Семен і Настуся.

Настуся. Нема... нема... его!... Поможі мені знайти его!

Семен. Ходім, ми доженем!

Настуся. Піду ж я одягнусь... (хоче іти в хату).

Семен (здержує її). Не треба.... тепер же не холодно...

Настуся (зрива з тина хустку і покрива голову) Ну, так ходім! (швидко пішли у право).

ЗАВІСА

ДІЯ ІІІ.

Постояльний двір. Стіни облуплені і по боках дві рі: злива у кімнату Ізраїлля, з права — для постояльців. Під стіною, з лівої сторони середні двері — полиця з фляшками; висять щоти, грифельна доска, рушник; перед полицями стойка, на ній: бочка, з горілкою, фляшки, посуда і брудна ганчарка. Під стойкою з двох лавок помість, засланий брудним лахматом і також подушка. У стіні з правого боку вікно, через котре видко темну ніч і при блискавці долину. Під вікном широкий помість, а на єму постелена солома, покрита брудним рядном, замість подушки —старий кожух. На першому пляні, по обох боках столи без скатерок, обставлені табуретками і скам'яями. На столі з лівого боку — лампа, з брудним шклом, огонь на половину прикручений. Кругом під стінами столи, маленька залізна піч, від неї іде труба через усю хату. На кону на половину темно. При піднятій завісі у вікно видко блискавку, чути грім, вітер і дощ).

ЯВА І.

Ізраїль стоїть коло стойки, укритий лапсердаком, коло него стоїть пара пантофлей. **Грицько** спить під вікном укритий драною свитиною. Потім **Настуся і Семен**. після павзи у двері стук. Ніхто не одкликається, — стук у друге.

Ізраїль (підняв голову, подививсь заспаними очима на двері). Охо-хо-хо-хої (знову ліг. Стук ще дуче. Ізраїль підняв голову і до Грицька). Грицько! Грицю! Грицько!

Грицько (не піднімаючись). М-м?

Ізраїль. Уставай! Отвирай двері! (Грицько хропе). Чуєш, ти халамідік!... Грицько! Гей!....

Грицько (підняв голову). Ну якого чорта?

Ізраїль. Уставай! Атварай двері! (на дворі стук).

Грицько (піднімаєть ся позіхаючи і сидить чіхаючись). Ну, кого там принесла нечиста матір?

Ізраїль. Не твоє діло! Йди відчиняй! Чого ти чухаєш ся як свиня?

Грицько (лягає). Йди к бісу! (стук).

Ізраїль. Чого ти знов лягаєш? Ти! Мужик! (Грицько хропе).

Голос Семена. Ну, чого ви там торгуєте ся? Швидше відчиняй!

Ізраїль (сердито). Грицько, щоб тебе чортяка вхопила! (бере з долуг пантофлю і кидає в него). А халера! (бере другу і кидає). А, шарлатан!

Грицько (не ворухить ся). Тринди-ринди, коржі з маком! (укриває ся з головою).

Голос Семена. Та відчиняй швидше, жидова!

Ізраїль (встає). А, бодай ти вже здох! Тільки гроші дарма бере, а роботи з него як бачите! (відчиня двері). А-а! Семен!....

Семен. Чого так довго не відчиняв?

Ізраїль. А чого це тебе принесло у такой час?

Семен (підійшов трошки у перед). Не твоє діло! (Настуся стоїть на порозі обпершись об причілок). Кімната у тебе свободна?

Ізраїль (дивить на Настусю). Слободна....

Семен. Приготуй!

Ізраїль. Зараз! (іде у кімнату). Ой вей мір, вей-мір....

Семен (до Настусі). А що, перестала головка боліти?

Настуся (опустивши голову). Перестала... (сіла коло столу на право і обпершись на руку).

Семен. Ну, відпочинь, обсохнеш, та ляжеш спати. (входить від неї на сторону, потирає руки). Ну, й погодка удалась! Такий був вечер тихий, а тут зразу таке схопилося...

Настуся. Ні, я не хочу тут ночувати; я хочу зараз до дому.

Семен (повернувшись до неї). Чого ж так швидко? Ми подождемо, може і Андрій сюди зайде.

Настуся. Я помічаю, Семене, що ти мене дуриш... Все щось не так.... (знервовано трясучи себе по лиці).

Семен (наближається до неї). Так, ти вгадала... (вона зиркнула на него). Дурю від того, що люблю тебе... Мені багато стоїло так зробити, щоб хоч одну хвилину побути з тобою в купі.... А тепер діждавшись тієї хвилини, я нізащо не віддам тебе нікому!

Настуся (скочила). А-а! Так ти задумав насміятись надімною?... (переміняє тон на ласкавий). Ні, Семене.... ти добрий чоловік.... Ти шуткуєш... Скажи: шуткуєш ти?

Семен Годі вже шуткувати; — люблю тебе!... (хоче її обняти).

Настуся (штовхнула його від себе). Проч ві мене!

Семен. Не проганяй мене!... Я життя своє швидше віддам, ніж відпущу тебе!... На що тобі шукати щастя там, де воно трудно дається. На що його шукати, коли воно тут, коло тебе...

Настуся. Перестань! Верни мене до дому!..

Семен. Ну, тай уперта ж ти!... До дому я тебе верну тоді, коли моєю ти будеш! Живою я тебе не випущу!

Настуся. Я не злякаюся тебе!

Семен. Ти не шуткуй зі мною, у мене шуточки короткі!

Настуся. О, Боже! Що я наробила? (припала до столу).

Семен. Ну, годі!.... І що за бабські вигадки, як то, що,-то зараз й плакати.. Невже ж я повинен допустити, щоб той слинтяй одружився з тобою?

Настуся (ударив кулаком об стіл). Не смій про него так казати!..

Семен. Ха-ха-ха! По вашому не буде! Капкана доброго я вам постановив, а мій капкан ні одної лисички не пропустить. Гей! Жиде!

Настуся (встала). Що ти хочеш робити?

Семен. Треба тобі скоріше відпочати...

Настуся. Не пелкуйся.... Я сама піду... І до дому вже з тобою не піду. (пішла у кімнату).

Семен (дивить ся її у слід). Чого це я маніжу ся з нею?... Горда, вража дівчина... Але ж по твоєму не буде! І щоб я випустив і з своїх рук для того голодранця? — ніколи в світі! На те і кодло ваше, щоб потішати ся вами! (замислив ся). А що то там робить ся?... І підвернула ся аж на гріх, стара відьма!.. Ех!... (підійшов до столу на ліво). Гей! Жиде! Йди сюди!

ЯВА II

Семен і Ізраїль

Ізраїв: (на ципочках виставивши руки у перед). Ш-ша! Вона просила, щоб дати їй спокі....

Семен (сів). Що вона там робить?

Ізраїль. Вона лягла... Скажи ти мені, де ти підхопив таку краличку?

Семен. А що? хіба хороша?

Ізраїв. Уй, — яка хороша! Скільки сюди не приїздило гулять з тобою, але такої я ще не бачив...

Семен (замислив ся). І не побачиш...

Ізраїль. Чия вона? З вашого села, чи з другого!

Семен. Тобі до цього нема діла. Іди дай корму та розпряжи коня...

Ізраїль. Я не можу, вона просила, щоб я був там, знею...

Семен. Чого?

Ізраїль (А може я їй понаравив ся..

Семен (ударив кулаком до столу). Не шуткуй!

Ізраїль. Ай-ну! чого ти стукаєш? Побудеш усіх!..

Семен. Іди розпрягай! (обпер ся на руку і сидить зажурившись).

Ізраїль. Я зараз робітника розбудю, (підходе до Грицька). Грицько! Грицько! Вставай! Постояльці приїхали! Іди кляну розпряжи...

Грицько (спросня). Іди, тай розпрягай...

Ізраїль. Хибати не чуєш, що робить ся на дворі? Як я піду у пантофлях?

Грицько. Чорт тебе не візьме!

Семен (встає). Ту, чого торгуєтесь? Ходім зі мною, я поможу. (пішов).

Ізраїль. Підожди, я хоч пантохли надіну! (сїв коло Грицька і надіває). А, халаміндик, (бе пантіхлем Грицька по спині,). А, халера! (бе другим). Він собі розліг ся, як той пан, а ти занего роби (пішов).

ЯВА III.

Грицько і Настуся.

Настуся (показуєть ся на порозі кімнати і тихо). Слухайте... шинкарю....

Грицько (не піднимаючись). Га?

Настуся. Ви тут?

Грицько. Тут?

Настуся (побачивши єго трошки підходить). Ви хто такий?

Грицько. Я собі я! А ти хто така?

Настуся. Я... я проїздом....

Грицько. Ну, так й лягай спати коли проїздом...

Настуся. Слухайте... що ви за чоловік?

Грицько (підняв голову). Ну, чого ти причіпила ся? Прилізе у сяка погань, тай не дає спати. (ліг і укрит ся з головою).

Настуся. О, Боже! Слухайте... ви мене незнаєте... я не з таких, з котрими можна так балакати...

Грицько. До нашого берега, краще не приплове... (знов підняв голову). Иди, ради Бога: або лягай спати, або сиди та мовчи! А то як устану!... (ліг укрит ся з головою).

Настуся. Кудиж це я попала? Що ж то буде? (до Грицька). Молю вас добрий чоловіче, вислухайте мене! Менї, хоч в вас треба шукать зашити... бо я не нароком попала сюди...

Грицько (дрімає). Так чого ж ти хо-че-ш?... (заснув).

Настуся. Прошу вас: не засніть, поки я поїду з відцілля... Уже досвіту не довго зостало ся... Я вам віддячу за те... Чуєте?... Заснув (йде на середину). І що єго робити? Боже мелосердний! Як мені вернути ся до дому? Піду, піду сама. (Зупинилась коло дверей). А дожене.... Тоді ще гірше буде... (за дверями чути гомін). Ой, йдуть! (Побігла знов у кімнату).

ЯВА IV.

Грицько, Семен, і Ізраїль.

Ізраїль (увійшовши тре руки й трусить ся). Тепер і собака не захоче вийти на двір! (до Грицька). А цей свиня лежить!... Ну, яж піду, бо вона просила, щоб я побув коло неї...

Семен (підходить до столу на ліво). І без тебе обійдеться ся! Піди скажи, що я хочу з нею побалакати...

Ізраїль. Я щось бачу, що вона з тобою і балакати не хоче...

Семен. Це вже не твоє діло! А от що: дивись мені, щоб тут не случилось, ти повинен мовчати; бо коли скажеш, кому небудь, то тільки тобі і на світі жити! Чуєш?

Ізраїль. Хиба у мене вухів нема? — Звісно чую. Чого ти сьогодні такий сердитий? Перше бувало по всяк час бачу тебе веселим, а тепер...

Семен. Ну, ніколи мені з тобою балакати, лягай спати! (іде до кімнати).

Ізраїль. А чого ж ти йдеш туди?..

Семен (зупинив ся коло дверей і сердито). Дивись, щоб я тобі пейси не пообщипав.

Ізраїль (образливо). Ну ти вже дуже багато на себе береш! Ти думаєш, що як я на твоє імє держу корчму, так тобі й за пейси можна скубти?..

Семен. Мовчи руда собако! не до тебе мені тепер!

Ізраїль. Вона сказала, що і з одним оком не хоче дивитись на тебе....

Семен. Нічого! Я зумію відкрити очі! (йде до дверей).

Ізраїль. Слухай, Семене! Тільки пожалуста без фігли-мігли...

Семен (сердито). Одійди пріч! жидівське рило! (пішов у кімнату).

Ізраїль (сам). От, чортяка, післав мені отаку мацапуру; він вже думає, що він тут хазяїн.. Хиба мені треба було звязувати ся з таким хамулою, коли б нам позволяли торгувати з таким дорогим матеріялом, як горілка? Тепер по неволи треба терпіти... Ще перше було нічого: наїсть ся, напєть ся, ще на придачу візьме гроший тай убираєть ся своєю дорогою; а тепер вже й запейси хоче скубти, тай ще кричить, як на наймет! (сердито у ту сторону, куда пішов Семен). Уй, аклокце дир! Хамула! (спокійно). Я теж хотів на него крикнуть та бояв ся, щоб по морді не дав.... від него станеть ся! Ой вей-мір, вей-мір!.. А ну, послухаю, що вони там говорять?... (наставля до дверей ухо). Нічого не розберу... а тільки ніжно балакають... Це якась дуже манїжна дівчина... О, сїдай, каже, щиро побалакаєм.... (відходе). Ну, слава Богу! (підходить до столу, побовтав лямпочку, бере з під стойки пляшку, обкручує не тушивши, налива і щось співа собі під носом; наливши, закручує і говорить). Хоч би хто приїхав, від кого б заробити що небудь; а то приїде отакий хамула, усе уверх дном переверне, тай спасибі не скаже!... Охо-хо-хо-хо! (співуючи переніс лямпочку на стойку). Ну здаєть ся, можна вже й спати... Там, (показує на кімнату). здаєть ся утихомирилось.... (співуючи поправляє постіль). Піду ще подивлю ся, чи спить Рухля, чи парадотно ведеь себе Срулик.... (по тихо заспівав і пішов у свою кімнату).

ЯВА V.

Настуся і Семен.

Настуся (вибіга). Ні за що в світі! Чого тобі від мене треба? (схопила ся за край столу на право).

Семен (по середині). Ти діявол, не дівка! Буйволу можна швидше роги скрутити, ніж тебе ублагати! Так я не попусти, щоб благання моє так марно пішло та пропало! Я жили з тебе виматаю! Я кров з тебе випю! (хоче наблизитись до неї).

Настуся. Не підходь!

ЯВА VI.

Ті-ж і Ізраїль.

Ізраїль (швидко вскакує і становить ся поміж ними). Ша! Ша! Чого ви гормігер підняли?

Семен (до Настусі). Я тобі покажу! (підходить у право).

Ізраїль. Ну, перестаньте пожалуста кричать! Ви мені дітей побудите!

Семен (пригрожує Настуси). Збирай ся, то поїдемо до дому!

Настуся (знервовано). Прохолонь тут трошки! (побігла у свою кімнату і зацщепнула ся).

Семен (побіг за нею у слід). Одипри! (стука).

Ізраїль (коло стойки). Ну охота тобі чіпляти ся? Каміня не угризеш!

Семен (визьвірив ся на него). Геть к чорту, Жидова! (сїв до столу на право).

Ізраїль. Ну, щож тут такого, що я жид? Жид жидом і зостанеть ся, а я тобі совітую: лягай спати, а завтра одвези її туди де взяв; бо я бачу, що я швиде не жидом буду, ніж вона тебе полюбить.

Семен (підперши рукою голову). Справді?

Ізраїль (бє себе в груди). Іх-бін-айд! Вже коли діло на гвалт іде, — то тут комерції ніякої не буде!

Семен (ударив кулаком до столу). А я тобі докажу, що буде!

Ізраїль (теж ніби сердеться). А я тобі швидше докажу, що нічого nebude!

Семен (б'є кулаком до столу). Не дратуй!

Ізраїль. Не кричи пожалуста! Ти мені всю фамілію побудиш! Лягай спати! (пройшовся заложивши назад руки).

Семен. Щоб ти сказився з своєю хвамілією!... (помовчав). Ха-ха-ха! Так кажеш; нічого не буде?

Ізраїль. Тоді я дам собі пейси обрізати!

Семен. Ну, дивися ж, приготуй!

Ізраїль (став перед ним). Уй... єсть пословиця!... Тільки на ніч не скажу, бо злякаєшся! (пройшовся).

Семен (помовчав). Приготуй мені постіль, а рано мене збудиш...

Ізраїль. Та багацько нічого й заходжувати ся, вже скоро кінець світа... Лягай тут, (показує на свою постіль), а я піду промостюся коло дітей... (прикручує лампу).

Семен. Тут я не ляжу, бо не хочу, щоб мене хто бачив... чуєш?

Ізраїль (повернувшись до нього). А звісно чую! Так знаєш, що йди у мою кімнату, там єсть широка скамейка!...

Семен. Добре-добре... Ну, дивися ж міні.. Як тільки скажеш кому небудь, що я у цю ніч був тут, то окрім того, що я обявляю, що ти на моє ім'я держиш постійний двір, та й ще спалю! Тебе і жінку — всіх спалю!

Ізраїль. Як не треба того говорить, то на що ж я скажу? Як там кажуть "моя хата з краю — я нічого не знаю"... А тільки слухай... Ти набрав уже у мене. більш нашого договору, на 45 карбованців.. Скажи по совісті: віддаси ти коли небудь? Чи махнуть з руками і ногами?

Семен. Звістно віддам! (достає з кишені гроші). На ось тобі зараз п'ять карбованців, а останні віддам, — як продам сіно. (ховає гаманець).

Ізраїль (взявши гроші). О, я ж повсїгда і всїм кажу, що ти порадовчий чоловік. Ну, й ди ж лягай спати; тільки пожалуста, там по тихоньку, щоб не побудить мою семейству, а то буде гармідер!

Семен. Ну, добре вже, добре! (пішов).

Ізраїль (стоїть коло дверей). От сюди, на цю лавку! Еге... Візьми під голову вузлик під лавкою.... Нічого, нічого, — бери... єто гразноебилье, — мягкое буде, Отак.... Ні... перевернись із головою сюди, бо там з лаханки дуже смердить... О, так... ха-ра-шо! (виходить). Ой вей-мір, вей-мір! Ну слава Богу, все скінчило ся; тепер можна і спать лягати. (перебиває подушку. На дворі грім, блискавка і дощ). Знов починаєть ся паскудна погода. А ну, що вона там робить? (йде до дверей кімнати). Як би вона не повісилась, а то буде рахуба; (дивить ся у скважену).

ЯВА VII.

Ізраїль і Андрій.

Андрій (тихо розчиня двері, став на порозі. Одежа на нїм уся мокра, сам дуже знесилений. Ізраїль єго не бачить). Слухайте, а хто тут є?

Ізраїль (швидко повернув ся до него). А що тобі треба?

Андрій (обпер ся об пречілок). Отрути...

Ізраїль. Що таке?

Андрій (увійшовши у середину). Дай мені дене-будь відпочати... Холодно дуже на дворі зробилось.

Ізраїль. У мене і кутка нема слободного... Та що ти в такий пізний час таскаєш ся? Йди собі!

Андрій (йде до столу). Я хоч долі приляжу.... Хоч відпочину трошки... (сїда коло столу).

Ізраїль. Ну, щож хиба ти так цілу ніч будеш сидіти? Десь напив ся, а сюди спати прийшов?...

Андрій (довго дивить ся на него). Ох, коли б я справді п'яний був... щоб все те, що так швидко пролетіло, — був марний сон....

Ізраїль. Об чім ти балакаєш?

Андрій. Тобі то не цікаво.... Як би зміг допомогти моєму горю, яб половину життя свого віддав.

Ізраїль. А що ж там таке? Бувають діла, що і ми можемо помагати...

Андрій (зітхнув). Ні... В такім ділі і хитрощі самого дїявола не можуть допомогти... (облокотився на стіл).

Ізраїль. Уй-юй, юй! які тільки діла не переходять через наші руки. Кажуть же, сміють ся з нас: “де чорт не зможе, пошли жида, — він зараз докаже”... Хе-хе-хе!

Андрій. А, перестань! Ніхто не зможе вернути мені тієї хвилинки — щастя...

Ізраїль. Ну, ти вже так напився, що не знаєш, що говориш!...

Андрій. Ох, правда... У мене в голові все помутилось.... Я гірш, ніж паний... Мізерний, нікчемний, голодранець я... А у злидня, голодранця — є душа... Ох... А що з тієї душі, коли щастя нема...

Ізраїль. Ой, де те щастя, як не в грошах?.. Коли є гроші, — ото всей щастя чоловіка...

Андрій (схопив його заруку). Правда! Правда! Тільки і гроші потрібні! (потиху відвертається від него). Ох, ні... Ти не можеш того зрозуміти; а не можеш, то і перестань балакати... Кажуть люде, що горе можна в горілці затопити....

Ізраїль. І то хороше діло!....

Андрій. Давай.. Давай швидше горілки...

Ізраїль. О, так би і давно... Тільки у ночі не можна тутки пити: ти візьми та на дворі випеш, а як захочеш ще, то зайдеш, візьмеш.

Андрій. Ні! я нікуди не піду. Давай тут!.. Сюди давай!...

Ізраїль. Ну, по знакомству, я можу тебе угостити. (йде до стойки і швидко вертається). Тільки давай уперед гроші, бо як напешся, тоді марока буде.

Андрій (вийма з кишині старенкий гаманчик, достає карбованця й дає). На...

Ізраїль. О, тепер друге діло... (йде до полиці). Я зараз дам тобі самої кращої горілки, Може й закусить хочеш? У мене добра свіжа тараня. (одкупорює)

Андрій. Давай, що хочеш!

Ізраїль (подає горілку і чарку). На, пий собі на здоровля; а я зараз тараню принесу і будемо у рощоті... (побіг у свою кімнату).

Андрій (дивить ся на горілку). Ну... порадице... (налива), спізнаю: який у тебе смак.... У радощі не пив, так випю з горя... (випив скривив ся). Та чи був я коли щасливим?.... Ху-у!... (повів рукою по лобі) як у голову ударило!... А ну-ще. (випив). Здаєть ся веселійше робить ся! О-о!.. А коли весело, то пий ще; (налива). пий, заливай горе! (пє). А добре.... дуже добре! (припав до столу і плаче). Що я наробив?.. Що я наробив?! На ща я пішов зі села?! (бє себе у груди). У прокляте серце! — розлютувало ся! Чи тобіж мізерному лютувати? (дивить ся паними очима поперед себе). Що це таке? Неначе все перевертаєть ся! Ха-ха-ха! А добре... дуже добре... (налива). І на серце якомь легче стало.... А випю ще, то ще веселійше буде! (пє). О-ох!... Нудно... запекло як.... А-а! Не хай пече! (налива). Все таки це краще, ніж сором!.. Глум!.... (взяв в руку чарку). Це буде краще!... (пє). Ха-ха-ха! Ей-Богу нічого нічого не розумію... (хоче встати і не може). Х-м... я завтра піду до... (налива). добуду грошей... А на що грошей.... — куплю... я доси й не знав... (налива). О, тепер я добре розумію.... (пє). Ох!... (плаче повалившись на стіл). Проклят.... я буду... про....

ЯВА VIII.

Андрій і Ізраїль.

Ізраїль (несе на тарілці тараню, ніж і хліб). Ну на тобі і закуску.... добра, свіжа тараня... (ставить на стіл, подивив ся на него, взяв фляшку у руки і дивить

ся на неї). Еге-ге.... Та він і закуски не діждав ся, мало не всю горілку випив.... (штовха єго). Слухай! що ти вже заснув? От тобі і маєш! Що ж мені з ним робить? Слухай! уставай!..

Андрій (ніби з просоня). Не правда.... непр...

Ізраїль. Що таке? Що ти говориш? На тобі закуску!

Андрій (щось бурмоче, потім підняв голову). А... спасиб.... спа.... (невзначай поклав руку на ножа і знов повалив голову на стіл).

Ізраїль. Ну, що це за ніч така? На силу оден вгонив ся, тепер другого принесло...

ЯВА ІХ.

Ті-ж і Семен.

Семен (входить збентежений). Ні не можу я заснути! Піди, скажи, щоб вона зберала ся, поїдемо до дому!

Ізраїль. Ну, так би і давно! я зараз покличу!.... (йде до дверей кімнати і стукає). Слухай! Збирай ся до дому! (приклада ухо до дверей). Мабудь заснула.. (дивить ся у дірочку). Що таке на кроваті єї нема...

Семен Як нема?

Ізраїль. Я зараз побачу! (бере з віника хворостинку відкида крючек і відчиня двері). А справді нема!.... У вікно мабудь вискочила....

Семен. Не може бути! (біжить у кімнату і зараз вертаєть ся). Запрягай швидче коня! (побачив Андрія). А це хто такий?

Ізраїль. Якийсь п'яний забрав ся: там десть напив ся, а сюди прийшов спати...

Семен (підходить, бере єго за плече, поверта, пізнав). А, це ти? (штовха єго). Так ти і тут знайшов мене?

Андрій (сидячи повалив ся спиною на стіл). А?.. що!...

Семен (трясе його). Скажи мені: Де поділа ся На стуся?

Ізраїль. А він по чім знає?

Семен (трясе). Кажі мені зараз!

Андрій (подивився на него паними очима). А! Людоїд проклятий!.. (схопив ніж, зібравши всі сили кинувся на него, замірився ножем).

Семен (схопив його за руки). Ах ти гадино! (буркаються).

Андрій. Убю!

Семен (штовхнув його від себе, Андрій упав коло столу з права). Проч кишка шулудива. (схватився за праву руку). Руку порізав! (до Ізраїля). Дай шматок ганчірки зав'яжуть!

Ізраїль. На от шматочок.... (відриває шматок ганчірки і дає. Помагає вязати, побачивши кров, кричить).

Семен. Падло погане! (зав'язує і до Ізраїля). Дивись же мені: заткни рота! не кажи нікому, що тут було; а то тільки тобі й на світі жити! (пішов).

Ізраїль (дивиться йому у слід). Це якась проклята ніч сьогодні!... А що мені робити з цим мужиком? (підходить до него). А ну, вставай! (штовхає). Іди собі на двір! Іди хоч у коморі ляж! Бо тут не можна! (силкується підняти його, але той: то трошки піднімається то знов опускається). Я тебе прошу! Пожалуста! Іди собі!... На дворі свіжий воздух, у тебе зараз хміль пройде... (Андрій силкується піднятися). Отак.... отак... От молодець... (Андрій йде хитаючись) Тати ще добре зногами ходиш.... (підводить його до дверей. Грім, блискавка, вітер і дощ.)

ЗАВІСА

ДІЯ IV.

Середина чисто прибраної хати Кузьми. Двері по середині і з боку з права; під вікном з правої сторони стіл, коло него дзиглик, за ним лава, з лівої сторони тоже стіл, за ним дзиглик і з боку теж. Столи покриті скатерцями. Під вікном з правої сторони, у глибині велика скриня; з лівої поставець і лава.

ЯВА I.

Кузьма і Семен.

Семен (сидить коло столу, з правої сторони на дзиглику). Я б з радістю дав вам гроші, так щож, коли у мене тепер нема своїх.... Я говорив одному чоловікови, що ви хочете хату дати під залог; так він під залог не бере, а купить, каже, куплю.

Кузьма (сидить за столом). Скільки ж він дасть, щоб купить?

Семен. Три сотні дає за все....і дозволяє вам у одній кімнаті жити, поки віддасте дочку заміж...

Кузьма. Три сотні.. Ех, коли б я знав, що вистарчить на те, щоб визволить Андрія від напасти, — я б з радістю.... а то один одвокат просить триста....

Семен. Я б вам совітував не брать адвоката і грошей не тратити... коли він не винуватий, то і так оправдають... Але мені, щось дивно: і хтоб то рішився таке злодійство зробити?

Кузьма (замислившись). Це хитрий злодій...

Семен. І з якої користи? Сказать би: ограбити хотів... так на ній все ціло, і у хаті нічого не взяли....

Кузьма. Ох, мудра загадка... Ну, так скажи, що я

согласний хату віддять за триста.... Нехай сьогодні у вечір приходить...

Семен. Та ви знаєте що... Я так міркую: Вам все одно кому б не віддавать? — Може я де роздобуду де триста карбованців, та візьму хату сам; все ж таки я не захочу вас зобідити; а другим боязко довірити... Він то пообіцяє вас держати до смерти, а потім як заволодіє всім, візьме і вижене.... Ну, а я звісно того не зроблю, бо пам'ятаю, що й ви багацько для мене доброго зробили. А я, тим часом, скінчу другу хату, перейду туди жити, а ви вже тут будете...

Кузьма. Спасибі тобі, велике спасибі.... Там вже як хочеш, я довіряю ся тобі, як рідному синові...

ЯВА II.

Ті-ж і Настуся.

Кузьма (побачивши Настусю). А що, донечко, легче тобі?

Настуся (бліда, змучена сідає коло столу з ліва). Легче, таточку:::

Кузьма. От, Семен, спасибі єму, пеклуєть ся за нас... достає для нас гроші... Бог дасть, як скінчить ся все благополучно, — викрутимо ся як небудь...

Настуся. Таточку мій дорогий....Всі сили потратьте, щоб визволить его..

Семен. Як він винен, то хоч життя віддай — не може... Мені тільки те дивно: як его зловили на дорозі, — чого він увесь був у крові? — Курей же він не різав... (Настуся знервовано здавила руки).

Кузьма. Ото-той горе... Коли б я его не знав, той сам би подумав, що то він убив стару; а колиж я его знаю як самого себе, то ні за що не можу того подумати...

Семен. Буває... все на світі буває.... Другий раз і за самого себе не можна поручити ся. Спершу й на мене казали, що я з Настусею тікав з села; отже вона тут, нехай скаже...

Кузьма. Що тільки не вигадують..

Настуся (Семену з призирством). Ти хоч би не нагадував того, що так важко згадувать... Може, коли б я була дома нічого б не було случилось...

Семен. А на що ж тобі було з дівчатами цілу ніч гуляти?

Настуся. Я тебе прошу: не згадуй мені про це.

Кузьма. Донечко моя дорога... чому ти не хочеш батькови своєму сказати: де ти була в ту ніч?.. Третій день ти не хочеш нічого говорити...

Семен. Як же? Вона ж сказала вам, що з дівчатами загуляла ся і становому те ж сказала...

Кузьма. Ох, щось не так....

Семен. Чому ж не погуляти у веселій кумпанії?

Настуся. Ти коли добрим ділом прийшов допомогти, то спасибі; коли ж у тебе на думці зістали ся лихі заміри — то з Богом! (показує двері).

Семен (встає). Спасибі за шану! (кланяється). Прощавайте!...

Кузьма (встає). Не гнівай ся, голубчику, на неї... вона така засмучена...

Семен (мнеть ся): Ні... боронь Боже! (крутить шапку і погляда то на Кузьму, то на Настусю). Хиба ж я не знаю.... знервована, засмучена людина, по неволи забалакає й сама не знає про що. Але, я все таки, дам вам гроші, щоб ви не думали, що я вам лиходій... (до Настусі). Бачиш?... Прощавайте. (пішов).

Настуся (дивлючись єму у слід). Бачу, що ти із лиходіїв лиходій?

Кузьма (підходить до Настусі). За що ти донечко, на него гніваєш ся? Вже що було, то пройшло.... Тепер же до тебе не простає, то і ти перестань его зобижати...

Настуся. Ох, таточку....

ЯВА III.

Ті-ж і Горпина.

Горпина (швидко вбігає). Здрастуйте! Чого це від вас Семен такий сердитий вийшов?

Кузьма. Ні, він нічого, він, здається не розсердився...

Горпина. Я до него забалакала, а він ніби — то й не бачить! Я оце нарочито прибігла вам сказати, що до волости підїхав слїдователь, чи що, з города; кажуть, що до вас....

Кузьма. Знов слїдователь?

Настуся. Знов мучить мою душу!...

Кузьма. Заспокойся моя донечко! Господь пошле, — мене нас лихо!

Настуся. Ох, коли б минуло!... (припала до столу).

Кузьма. Я ж вийду, єго зостріну.... (йде до дверей). Ох, горе, горе, чи швидко ж воно пройде? (вийшов).

Горпина. Заспокойся, Настусю... Я становлюсь порукою, що Андрія оправдають. Я сама це знаю, що він в нічїм не винен... Але слухай Настусю, чого ти від мене криєшся? Я ж знаю все. Знаю де ти була у ту нещасну ніч, коли убили твою матір... (підсіла до неї)

Настуся (стрепенула ся і дивить ся на Горпину). Ти знаєш?

Горпина. Ох, то-то й горе моє, що знаю.... Краще б було, щоб я нічого не знала... З якоїсь радости Семен учора напився і розказав мені все чисто.

Настуся. Прости мені, сестричко; він обманув мене... він обіцяв мені вернути Андрія; а замість того завіз мене у корчму, хотів там насміяти ся на ді мною; але я утікла через вікно і.... Прости мені, я нічого не думала тобі лихого зробити, а от зробила те, що каменем лягло на серце.... Ох, важко мені...

Горпина. Не сумуй Настусю; кажу ж тобі, що Андрія оправдають; я знаю, що він не злодій. Не вже ж безвинного будуть судить як душогуба?

Настуся (помовчала). Ти бачила єго?

Горпина. Ні! сьогодні вже до него не пускають.

Настуся. О, Боже! (покотилась на стіл).

Горпина. А в чора я була, так він нічого... ще й

сміяв ся зі мною. Каже: от прийшлось і за ришійкою побачитись...

Настуся (гірко усміхаючись). Бідний! (втирає очи).

Горпина. Просив тебе цілувать за него... (цілує).

Настуся (цілує Горпину). Спасибі! (почувши голос слідователя встають).

ЯВА IV.

Ті-ж Слідователь і Кузьма.

Слідователь (почина говорити від порога). А хто ж тебе сказав, що я приїхав? (іде до столу).

Кузьма (показує на Горпину). А от, ця дівчина, спасибі їй...

Слідователь (оставив ся коло столу дивлючись на Горпину). А разві она мене знаєть?

Горпина (весело). Я бачила вас як у перший раз приїздили...

Слідователь (не спускає очей з неї). А почему же ти іменно сочла долгом пойдти сказать?...

Кузьма. Вона подруга моїй дочці, так от вона...

Слідователь (махнув єму рукою, — до Горпини). Как твое імя? (розкрива чорнилницю дорожню, котру приніс з собою і розклада бомаги, Горпина боязко). Горпина Ковальчукова....

Слідователь (записує) Давно ти знакому с его дочірею?

Кузьма. Та вони з малку вирости у купі...

Слідователь (до Кузьми). Постой!... (до Горпини). Давно?

Горпина. Ми у цьому селі і родили ся й вирости...

Слідователь (довго дивить ся на неї). Про убійство его жени конечно знаєш?

Горпина. Зн-наю...

Слідователь. Когда узнала?

Горпина. У туж ніч, перед світом....

Слідователь. Ти не била на гуляні в ту ноч, когда била вот она?..

Горпина. Н-ні. не була....

Слідователь. Как думаєш.... Можна підозрівати кого небудь із ваших селян в убійстві?

Горпина. Не знаю, ваше благородіє....

Слідователь (до Кузьми). Ти знаєш, гді она живе?

Кузьма. Знаю, Ваше благородіє...

Слідователь. Ну, пока можеш уйти...

Горпина (кланяється). Прощайте, ваше благородіє... (тихо пішла).

Слідователь (до Кузьми). Скажи своїй дочері уйти на время.... (розбира бомаги).

Кузьма (до Настусі). Йди донечко у кімнату....

Слідователь. Ну-сь... Твої показання старичок уже записани; но.... Подойди ближе. (Кузьма підходить). Да.... Так вот, по произведенному вторичному слідствію, являються деякі підозріння... Діло в том, что при обис кі в вашей квартирі найдена была одежда твоей дочери, начиная от верхняго платя до беля — мокрая... Так вот, по поводу етого, потребується деякое объясненіє: почему она была мокрая?

Кузьма. Я не знаю, ваше благородіє... У той вечер йшов дощ...

Слідователь. Да... (загляда у бомагу). Из діла видно, что дощ шел од десяти часов вечера до четырех часов утра.... В свідительском же показанні твоей дочери, сказано, что она гуляла на леваді с дівушками...

Кузьма. Так, ваше благородіє...

Слідователь (мягко здивовано). Ето не віроятно.... Сомнітельно, чтобы в такой проливной дожд, как бил тогда, можно было би увлечся так ігрой, чтобы не замітити ливня.... Здісь являються с сомнініем і підозріння.... Она непримінно должна сказать, гді она находила ся в ето время, іначе она підозрівається в соообщнічестві.

Кузьма. Як то так?

Слідователь (спокійно). Ето значить, что она знаєть о совершившем ся приступленії і укриваєть преступніка...

Кузьма. Хи баж то можно, ваше благородіє?... Як же то так? Рідна дочка... та як же б она скривила?

Слідователь. Ето, голубчик не ново... К тому ж, с показаніями твоей дочки нельзя согласить ся... Она очень путаеть; а о работнікі Андреї і говорить нічого не хочет...

Кузьма (дріжучим голосом). Ваше благородіє... Обратіть Божеську милість.... Тут щось не так... Невже ж і дочку винують, що вона убила свою матір.... Та вона у мене така, що й муху не зачепить... Спитайте все село, нехай — хто скаже що лихе про неї, тоді хоч голову знімайте! Ваше влагородіє! Явіть Божеську милость! Захитіть мою дочку! (кланяєть ся у ноги).

Слідователь. Перестань старишек кланять ся; ти вот толком скажи, ето імієть очень важное значеніє: Ти пришел домой.... (дивить ся у бомагу) в 11 часов

Кузьма (здержує сили). Так, ваше благородіє...

Слідователь. Так вот скажи: когда ти замітіль убитую?

Кузьма. Я прийшов до хати, двері у сїнях були розчинені... у хаті було темно... Я, тихесенько запалив сьвічку, думав, що жінка і дочка сплять... Пóтім... подивив ся — нема нікого... Я здивував ся, але думав, думав що... (від слез не може говорити).

Слідователь. Не надо плакать, яснїе говори.

Кузьма. Не можу ваше благородіє, слези душуть.. (витера слези).

Слідователь. Ну, перестань, відь так ми нікогда не коньчим...

Кузьма. Важко, ваше благородіє! І звідкіля це нещастє взяло ся? Жили, слава тобі Господи.... Ох, чи вернеть ся же той спокій?

Слідователь. Ну, ти посмотрил — ніть нікого...

Кузьма. Зараз ваше благородіє... Я думав, що вони пішли до сусїдів, тай засидїли ся: сїв коло столу, почав щось читати...

Слідователь. Постой.... Почому ти не замітіл труп убитой, когда входил в ізбу?...

Кузьма. Вона, ваше благородіє, лежала з боку, так що проход в хату був свободний....

Слідователь. Ах, да, продолжай...

Кузьма. Так от чую, щось у сніях ворухить ся... (Слідователь записує). Потім розчинили ся двері і на порозі показала ся дочка... блідна, як сніг, і ледве на ногах стоїть...

Слідователь. А-га! (хутко записує).

Кузьма. Я спитав її: де була? — Вона мовчить, опустивши очі; питаю: де мати? Вона махнула рукою: — Не знаю, каже, потім, повалила ся на лаву: скільки я не допитував, — одно тільки кричить: проклята я, нещасна я....

Слідователь. Хо-ро-шо... (поклав перо). Ну, вот видиш-ли... Я совітую тобі уговорить свою доч, чисто сердечно расказать все как било; тогда, еслі она і виновата — наказаніє будеть слабіє...

Кузьма. За що ж, ваше благородіє?... Невже ж можна подумати, щоб рідна дочка, та на свою матір руку підняла? Невже б вона забула Бога! Не губить, помилуйте, зачитіть мою дочку! Чи знав же я? чи думав, що на нашу голов утаке нещастя спаде? Та нехай мене Господь покарає! Нехай я світа Божого не побачу! Дочкою вам своєю клянусь, що вона не вивувата!

Слідователь. По больше спокойствія....

Кузьма. Ех, легко так говорити.... Ну, що ж.. Піду, приведу вам її... Тоді вже і мене засудіть! І я злодій, і я душогуб! Ох, (ухопив ся за голову). У голову ударило! Боже! Боже праведний! Заступися за нас... (хитаючись пішов у кімнату).

Слідователь (кричить). Соцкій! (Соцкій входить).

ЯВА V.

Слідователь, Соцкій, а потім Грицько.

Слідователь. Григорія Оверченка і Ізраїля Халамейзера привезли?

Соцький. Привезли ваше благородіє... (Грицько загляда у двері).

Слідователь. Григорій Оверченка позови!

Грицько (виходить). Я тут, ваше благородіє!... (став коло порога).

Слідователь (до Соцького). Смотри, чтобы нікого около дверей не било....

Соцький і Грицько (разом). Слухаю! (Соцький пішов і Грицько теж хоче іти за ним).

Слідователь (до Грицька). Да не тобі!

Грицько. А-а! Ну, нехай сам скаже!

Слідователь. Подойди сюда!

Грицько. Нічого, я й тут постою...

Слідователь. Говорять тобі: сюда подойди!

Грицько. Звольте... (в ході). Як “сюда”, то й “сюда”!

Слідователь. Ти Григорій Оверченко?

Грицько. Так, ваше благородіє: Грицько Оверченко!

Слідователь (записує). Отца как звалі?

Грицько. Батька? — те ж Оверченко!...

Слідователь (посмотрив на него). Я спрашиваю: імя его?

Грицько. А-а той.... Трохим!

Слідователь (записує). Сколько літ?

Грицько. Кому?

Слідователь (глянув на него). Да тобі же?

Грицько. Мені? Та хто его знає? — Не знаю!

Слідователь. Как же ти літ своїх не знаєш?

Грицько. А на що воно мені здало ся? живу собі, тай живу...

Слідователь. Православний? (хоче писать).

Грицько. А тож який?

Слідователь (подивив ся на него). Ти отвічай толком на вопросы: православний?

Грицько. Та звісно православний! Хибаж не видно...

Слідователь. Ну харашо... (записуєть). под судом не бил?

Грицько. От, — туди к бісу! чого я там не бачив?

Слідователь. Ну, ти обережніе виражай ся.... і
отвічай на вопросы.

Грицько. Та що ж я вам буду одвічати? Чесного
чоловіка, та під суд, я его й з роду не бачив....

Слідователь. Ну, так й говори: — не бил...

Грицько. А я що ж кажу: як не був, то й не був...

Слідователь. Ну, ладно, ладно...

Грицько. То то — ж, що ладно...

Слідователь (подивив ся на него). Перестань!

Грицько. Та я ж мовчу....

Слідователь (помовчав). Грамотний?

Грицько. З малку вчив ся, а тепер, як курка дря-
паю.

Слідователь. Свою фамілію подписать можеш?

Грицько. Не знаю... Дайте попробую.. (бере у
Слідователя перо з рук, становить ся на коліні і пи-
шеть).

Слідователь (бере у него перо). А, перестань!
Какую то кочергу нацарапал!

Грицько (встає усміхаючись). Г-ги-ги! І кочерго
пригодить ся...

Слідователь (помовчав). Ну, вот что... Тебя при-
звали в качестві свідітеля по ділу в убійстві Акулини
Гордієнко...

Грицько. А мені ж яке діло?

Слідователь (знервовано). По-го-ді! (спокійно).
Так вот, я предупреждаю, чтобы ти говорил правду,
потому, что в суді ти должен будеш повторить ето
самое, что скажеш здісь — под присягой.

Грицько. А що ж я буду говорив “здісь”?

Слідователь (перебера бомаги). А вот увидіш.

Грицько. Побачим....

Слідователь. Ти служил у Ізраїля Халамейзера
в качестві работника?

Грицько. Приходить ся.....

Слідователь. То есть, как ето: приходіть ся?...

Грицько. А так.... От зароблю грошей, та сам у
пантофлях буду ходить, а він у мене служить..

Слідователь. Так все таки у него служиш?

Грицько. Та хто єго знає у кого я служу? Він то орудує, неначе хазяїн, а ще хазяїном зветь ся Семен Карий... Той як приїде, то у жида аж пейса трясуть ся!

Слідователь. А гді он живеть?

Грицько. А о тут через дорогу... (показує у вікно).

Слідователь (гука). Соцький! (Соцький входить) Здісь на против живеть Семен Карий — позови єго сейчас сюда.

Соцький Слухаю! (пішов).

Слідователь (до Грицька). В ноч с 3-го на 4-е Юля ти бил дома?

Грицько. Як то: “З третого на четеверте юля?”

Слідователь. Убійство совершено в ноч с 3-го на 4-е Люля; ти бил дома?

Грицько. Я почув про смертовбийство на другий день.

Слідователь. А перед етим днем — ти дома бил?

Грицько. Ні, я з дому — скоро буде год...

Слідователь. Н-ніть! гді служиш тепер, четири днятому назад — ти отлучал ся нікуда?

Грицько. А куди ж мені отлучаться?

Слідователь. Не помніш ли ти: кто заїзжал в корчму между десятию і двумя часами ночи?

Грицько. Я на часи не знаю... хто єго знає?..

Слідователь. Ну, пока ложил ся спать, — ти за-жигал огонь?

Грицько (подумав). Запалював... Тільки я запалював на дворі хвинара, а лямпу сам жид засьвічує; бо як я візьмусь знімати стекло, так воно у мене у руках і хрусне!...

Слідователь. Ну, ето к ділу не относится ся.

Грицько. Як не відносить ся? — по пять копійок вичитує....

Слідователь (опер ся локтями на стіл і взяв ся за голову). Кажеть ся я од тебя толку не добю ся.

Грицько. Ей, Богу! Спросіть хоч у него!

Слідователь (повернув ся до него). Ти не понімаєш, что ти говориш?

Грицько. Ні, понімаю... Коли хочете то я з начала розкажу.

Слідователь. Ніт, уж лучше продолжай!

Грицько. Звольте-сь...

Слідователь. Ну-сь... С тих пор, как ви зажгли огонь....

Грицько. Я ж кажу, ваше благородіє....

Слідователь (замахав рукою). Знаю—знаю: ти фонар, а хазяїн лампу.

Грицько. Ето верно...Знаєте, ваше благородіє: я хочу сказать свою правду, щоб і під присягою так говорить...

Слідователь. Так вот,.. когда зажгли огонь, — ви еще долго сиділи?

Грицько. Та хіба ж у цього жидюги заснеш? — він прямо заганяє роботою!

Слідователь. Ти аренду плетеш!

Грицько. Так що ж ви хочете, щоб я брехав? — а присяга?!

Слідователь (не дивлячись на него, потирає лоба рукою і розділя). Ко-го ти ви-діл в корчмі, впродолженії ночі?

Грицько (теж розділяє). Ні-ко-го не ба-чив... Тільки хазяїн по корчмі ходив, та маленький срулик павзив, а жінка хазяїна...

Слідователь. Погоди... Посторонних, значить не било нікого?

Грицько. “Не било нікого”.

Слідователь. Как же обвиняемый говорит, что он бил в корчмі, пил водку, і...

Грицько (крутить головою). Бреше, ваше благородіє!.. Підождіть, ваше благородіє.... так точно... і я брешу: якась баба була, чипляла ся до мене, і....

Слідователь. Узнать її можеш? (записує).

Грицько. Чого не знаю, — брехать не буду, бо я на неї і дивити ся не хотів.

Слідователь (кинув писать і дивить ся на него).
Значить, ти больше нічого не знаєш?

Грицько. Ще от що: скажіть жиду, щоб вернув мені руб шесдесять копієк за подушені стекла...

Слідователь. Ето к ділу не односить ся.

Грицько. Як не односить ся?

Слідователь. Подай міровому.

Грицько. Так я ж от і докладую...

Слідователь. Письменно в міровий суд.

Грицько. Ага!

Слідователь. Можеш іти.

Грицько. Прощайте, ваше благородіє. (йде до дверей, вертаєть ся). Ваше благородіє... руб шесдесять копієк... (Слідователь махнув рукою). Так тошно. (пішов).

ЯВА VI.

Слідователь, Соцький, далі Семен, а потім Ізраїль.

Соцький. Привів Семена, ваше благородіє.

Слідователь. Зови сюди!

Соцький (кричить у двері). Семени! йди! (війшов).

Семен (входить). Здрастуйте, ваше благородіє. (кланяєть ся).

Слідователь (подивив ся на него). Ти чім занимаєш ся?

Семен. Служу у економії за старшого над робочими.

Слідователь. А еще чім?

Семен. Більш нічим.

Слідователь. А... не ти держиш на просолочной дорогі корчму?

Семен. А... то я.

Слідователь. А Ізраїль Халамейзер, что із себя представляєть?

Семен. Так бідний чоловік, так я его прийняв, щоб доглядав....

Слідователь. Что же ти не нашел больше кому довірить?

Семен. А мені все одно....

Слідователь. Ти, конечно, Андрія Безродного знаєш?

Семен. А як же, знаю....

Слідователь. Каков он по характеру?

Семен. Та хто его знає?... Так, — як коли.

Слідователь. В каких одношеніях он бил с семейством убитой?

Семен. З усіма нічого, а от з старою гризли ся що дня. Вона — то така була, що хто її не знав, — усякий кидав ся з нею у сварку, а особливо Андрій. Він, бачите, ваше благородіє, задумав жинить ся на її дочці, а вона й слухати об цім не хотіла; а він то хотів постановити по своєму... І по всяк час гризли ся. Чоловік він дуже горячий: часто відчитував її. А у цей вечір, як знайшли її убитою, — він дуже посварив ся з нею...

Слідователь (перестав писать, дивить ся на него). А с тобой приходилось яму ругатся?

Семен. Приходилось.. Та я єму більш змовчував, бо знав, що єму не довго й ножа схопить у руки! (виставляє кулак правої руки, котра перевязана).

Слідователь (побачив перевязку на руці Семена). Что это у тебя на руці?

Семен (дивить ся на ліву руку, у котрій шапка). Де?

Слідователь. Рука почему у тебя перевязана?

Семен (подивив ся на праву руку). А!... це я рубав дрова, сокира соскачила і.... (слідователь записує). Більш нічого, ваше благородіє!

Слідователь. Нїт, погоди. (записує). Я записую тебя свідітелем. Ну, а с дочерію как жила мать? — мирно?

Семен. Звісно, не сходили ся.... Мати зла... Ну, і приходило ся слово за слово.... Та знею іначе не можна, бо дуже сварлива...

Слідователь. Значить били не в міру? (записує).

Семен. Усего бувало.

Слідователь. Твоє ім'я?

Семен. Семен. (слідователь записує).

Слідователь. Отца как звали?

Семен. Прохор.

Слідователь. Фамілія?

Семен. Карий.

Слідователь (записав). Можеш ідти. (Семен кланяється і пішов). Соцкій! (Соцкій входить). Халамейзера!

Соцкий (кричить у двері). Халамейзер! (Ізраїль починає лаштунками кричати: "Що це таке за нещастя! Хиба у мене більш діла ніякого нема? І відкіля вони вигадали, що я їм потрібний?")

Слідователь (тим часом говорить до Соцького). Смотри, чтобы там, между собой не разговаривали і передайдесяцким.

Соцький. Слухаю, ваше благородіє! (Хоче йти, але зустрівши Ізраїля, зостається коло дверей).

Ізраїль (вбігає не перестаючи кричати, спіткнувшись зі Соцьким. До слідователя ставши на коліна). Ваше благородіє! Пожалуста не плутайте мене у цю паскудну гисторию! Я чоловік бідний; заробляю собі кусок хліба своїми руками! На що мені така рахуба? Коли я нічого не знаю...

Слідователь (махає руками). Подожди!

Ізраїль (не слухає його). Я з милости живу собі, за кусок хліба у доброго чоловіка! веду чесно свої діла! У мене слаба жінка, діти, усі слабі; на що мені другі кумерції?! Я нічого не знаю і не маю часу відривати ся від діла! Ваше благородіє! (кланяється у ноги).

Слідователь. Перестань тараторить!

Ізраїль. Як то "перестань"? На що "перестань?" коли може у мене тепер...

Слідователь. Я велю тебе за рішотку посадить!

Ізраїль (скочив). Вуси — дус? За віщо за рішотку? Я не убив нікого, нікого не ограбив, чужої копійки не узяв!

ЯВА VII.

Ті-ж і Грицько.

Грицько (вбіга на останні єго слова). Бреше, ваше благородіє! У мене все жалуваня вичитує! Прошу вас....

Слідователь. Соцкій! виведи їх! (Соцький бере обох за ковнір і виводить до дверей).

Ізраїль (вириваєть ся і знов до Слідователя). Прошу ваше благородіє!..

Грицько (теж вирвав ся). Не слухайте єго, ваше благородіє...

Ізраїль (до Грицька). Тобі чого треба від мене халаміндик?

Слідователь. Виводи, виводи! (Соцький тягне їх до дверей).

Ізраїль (знов вирвав ся до Слідователя). Хиба ж я винен, ваше благородіє, що він такий незграбний?

Грицько. Так не давай мені таку роботу!

Ізраїль (на ходу). А мене за такого халаминдика будуть за шивороть таскати?! (тручають ся, виходять всі троє і ще за дверями кричать).

Слідователь (як перестали кричать). Соцькій! (Соцький входить). Скажи старику, чтобы ввел дочку свою сюда. (Соцький хотів йти до кімнати).

ЯВА VIII.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма. Я чую, ваше благородіє.... Вибачайте пожалуста... Дочка моя щось заслабла... Чи не можна було не допрошувати її?... Бо вона як згадає про матір зараз мліє і...

Слідователь. Мні не обходимо ніскільки слов: я долго не буду. Скажи, что я її сейчас одпущу...

Кузьма. Слухаю, ваше благородіє... (пішов у кімнату).

Слідователь (Соцькому). Передай сейчас старшині, чтобы над Андрієм Безродним бил учинен строгий надзор; завтра его переведуть в городськую тюрму. Свідітелі можуть всі розходить ся, крім Ізраїля Халамейзера і его работника.

Соцький. Слухаю! (пішов).

ЯВА ІХ.

Слідователь, Кузьма і Настуся.

Кузьма (вводить Настусю). Тихенько донечко...

Слідователь (до Настусі). Подойди ближже.... (Настуся тихо підходить). Твоє свідітельское показаніє нісколько сомнітельно... (до Кузьми). Ти все ей сказав?

Кузьма. Ні, ваше благородіє.... Я бояв ся їй і слово сказати... І вас прошу не згадуйте її нічого, бо вона дуже слаба...

Слідователь. Нічого... Я скоро. (до Настусі). Предупреждаю: правда принесеть тобі больше пользи, лож — вреда. Ти должна сказать: гді ти була в ту ночь, когда нашли твою мать убитой...

Настуся. Ох. (повалилась батькови на плече).

Слідователь. Правду сказать не трудно; будеш вимишлять, — нічого оттого не выиграеш...

Настуся. Я... я вже говорила...

Слідователь. Етому повірить нельзя... Возвратилась ти домой — світом, одежда на тобі була — совершенно мокрая.... По розказам твоего отца, в каком состоянїи ти вернулась домой — нельзя повірить, чтобы с веселя... Лож од начала до конца..

Настуся. Я... Я нічого не знаю...

Слідователь. Правда, легче на-ка-за-ніе..

Настуся. За щож мене карати? Що ж я кому зобила?!

Кузьма. Говори, говори дитино моя правду.... Їх благородіє вже знають що питають....

Слідователь. Ти, должна сказать: гді ти була? і-

наче, похожена то, что ти була в місті з Андрієм, а слідовательно, — ти его сообщница.

Настуся (несамовито). Що?! Андрій?... Я?... (схопила за голову). О Боже!... ну... ну я всю правду скажу... Ох, правду!.. (закрила очі руками). А чи поможу ж я тим Андрію? (ламає руки). Правда... Правда... О, сором який! (рішучо). Але сором своїм, — може я визволю безневинного чоловіка! (до Слідователя). Я признаю ся і всім чисто... Я... була в корчмі з Семеном Карим... Він хотів мене обманути і вивіз туди... Обіцяв Андрія знайти! — я там була!...

Слідователь (теряючи терпіня, стукнув долонею по столу і встав). Неправда! С тобою еслі і бил кто, то Андрей! Он сам признал ся, что бил в корчмі!

Настуся. Его не було! я сама!..

Слідователь. Соцькій! (Соцький входить). Десяцких! (показує на Настусю). Арестовать! (Соцький хотів йти, але почув крик Настусі — зупинив ся на порозі, дивлячись на неї).

Настуся А—ай!!!! (зімліла падає на руки батькови).

Кузьма. Що?! (піддержує її).

ЗАВІСА

ДІЯ V.

Обстановка другої дії, але з лівого боку докінчена нова хата і дерева ще не порозпустились. Весна.
!

ЯВА I.

Горпина і Настуся. (виходять з хати).

Горпина (піддежує Настусю). Іди, Настусю, посидь трошки на дворі, а то в хаті душно. І батько, дивлючись на тебе дуже сумує.

Настуся. Все одно, сестрице: куди б я не пішла— від горя не втечеш. (сіла коло хати).

Горпина (сідає коло неї) Може б до лікаря пішла?

Настуся. Нема такого лікаря, щоб моє серце заспокоїв... Щоб вернув те щастя! (схлипнула). Ох, що з ним зробили? На що мене розлучили з ним? Для чого і мене не засудили?

Горпина. Бог бачить правду і вона таки виплеве на верх. Надій ся....

Настуся. Ох, надіяла ся я, а тепер надія вся пропала! Засудили! Де ж та правда? Для чого ж мене відпустили?

Горпина. Він також, як і ти не винен; але заплутався, неможе пригадати, що з ним було, коли напився п'яним.... Ну й засудили.

Настуся (опустивши голову і ніби спокійна). Семен всему причина... За що він на суді оплутав его? Я сказала всю правду не милувала себе.... Забула і сором! В очах в мене потемніло, тіло похолонуло, — але я розказала все до чиста... І правдою тією я занапастила чоловіка. Я думала і его оправдають, а вийшло зовсім не так... Напившись з горя горілки, він не пам'ятає, що з ним було. Его піймали на другий

день, по дорозі до шинку і думали що він тікав зі села, — укривав ся... В шинку его ніхто не бачив... свідків ніяких не було... і... пропав чоловік...

Горпина (помовчала). Скажи мені Настусе.... Коли б, приміром, твій Андрій і справді був злодій.... (Настуся хутко подивила ся на Горпину). і колиб ти хотіла допомогти другому, безневинному; ти б сказала кому небудь?

Настуся. Хиба ж ти его не знаєш?

Горпина. Я так... Приміром кажу: коли б ти запевне знала, що він злоді, — сказала б ти?...

Настуся. Як тобі сказати?... Здається, коли б я й справді знала, що він злодій... тоя б его нелюбила... Трудно те сказати...

Горпина. Коли б він очевидячки був злодій, колиб життя він твоє змарнував?

Настуся. На щож такого шанувати? (Горпина задумалась). я ж від него тільки бачила радість і щастя! Ох, Горпино... Важко мені тепер на світі жити! Де ж ти смерти моя?! (припала їй до плеча).

Горпина. Бог з тобою! Що ти говориш?

Настуся. Померти! Померти швидче! Мені тепер нема для кого жити! Ох важко мені!

Горпина. Не легко і мені дивити ся на твоє горе! і гріх важкий я на душі держу... і як его спокутувати, — не знаю... Як горю вашому допомогти, — не добру способу... (замишляється). Одне б моє слово....

Настуся. Я бачу, що ти мене щиро любиш; але заспокоїти мене нічим не зможеш; що ти не говори, як не старай ся розважати мене, але не вложиш мені другого серця і не заставиш думки мої перемінитись.. Ох, не вернеш ти мені мого милого!... Не вернеш мені того, кого я за цілий світ не проміняю! Боже, поможи мені померти швидче!

Горпина. Прошу тебе: не побивай ся так... Підожди сьогодні, — завтра я може що небудь придумаю.

Настуся. Спізнила ся вже думати! Засудили его! Закували в кайдани! Замучили его! (дужче). Не хочу я! Віддайте! Віддайте мені его! Яке вони мають пра-

во судити безвинного? (ще дужче). Де той злодій? Де той душогуб? Я розірву его! Я ноги буду ему цілувати! Ох, Андрію! Андрію! Де ти? Я ж тут! (ніби скаженно дивить ся вперед). Ага! Ха-ха-ха! (валить ся на землю і істерично ридає).

Горпина. Настусю! Боже мій! Ну, що его робити? Настусю... Настусю... (Настуся мало по малу стиха і лежить без тями).

ЯВА II.

Ті-ж і Семен.

Семен (йде вулицею, з правої сторони. На нему проста але гарна одежа. Побачив Горпину). Ти знов до неї вийшла? Скільки разів казав, щоб не сьміла з нею і слова говорити? Йди у хату!

Горпина. Ти подожди Семене; ти ж бачиш яка вона слаба.

Семен. Бач; подругу собі знайшла! Йди кажу у хату! бо коли зараз не послухаєш, то я з тобою іначе поговорю? чуєш?! (показує на хату).

Горпина. О, звір проклятий! Душі в тобі нема!

Семен. Я бачу, що тобі слова не помагають! (схопив її за руку). Іди і там каменем сиди! (штовхнув її у хату а сам вернув ся до Настусі). Ач, зомліла!... А коли б вас швидче з двору вижити! тільки нудьгу наганяють! (пішов у хату).

ЯВА III.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (виходить з хати, мацає руками і придивляється). Чув її голос.... Здається вона знов не присобі... (наткнув ся на неї). Настусю! Настусю, це ти тут? Ох, слабі очі нічого не бачу... (підводить її).

Настуся (по тиху підводить ся, оперла ся правою рукою об землю, — лівою держить ся за серце). Ох... болить....

Кузьма. Чого ти, донечко?...

Настуся (дивить ся через голову на батька). Отут болить таточку....

Кузьма. Йди у кімнату та ніколи сама не виходи; ти ж знаєш, що слабуєш часто.... Сиди у хаті...

Настуся. Ох, не чую серця.... Болить.... Таточку... Коли я помру?

Кузьма. Донечко... Що ти зі мною робиш? (витає очі). а щож-я тоді буду робити? Живи, живи ще на здоровля, на все воля Божа.... Помру я, — поховаєш мене; а сама... (садить її на лаву).

Настуся. Таточку... і вас мені жалко... Коли ж нема серцеви порадоньки!..

Кузьма. Заспокой ся доню,.... А заспокоїш ся, — будеш здорова, а здорова будеш, — і мене доглянеш, і милому в неволи допоможеш... Хоч не маємо ми тепер нічого; а як Бог дасть тобі здоровля, — заробиш... І я пішов би служити; та вже не маю сили; зсушило горе, та й очі ледве бачуть... (Настуся плаче). перестань, доню... От завтра підемо з тобою у церкву.... Помолимо ся, щоб нам Господь допоміг... Завтра ж: "Христос Воскресе!" Весь мир радуєть ся...

Настуся. Ох, радуєть ся! А він: в неволи, в кайданах! Ох, таточку... Ви любите мене... Ви хочете мене заспокоїти... Але ваші ласкаві слова, ще більш ворують моє серце! За що ж пропадає чоловік?

Кузьма. На все воля Божа! (встає). Ходім же донечко, у хату, а то, от Семен сердить ся, що ти у дворі часто кришиш... Уже скільки разів похваляв ся вигнати нас... Куди ж ми підемо?...

Настуся (тулить ся до батька). Підемо куди небудь.... Сьвіт не без добрих людей...

Кузьма. Треба терпіти... Може Господь зглянеть ся?

Настуся. Ох, чи зглянеть ся ж? (встала). Господи! Верни моє щастя, верни мій рай! Покарай, Господи, лютого ворога! віддай его в руки людям! Покажи їм власть свою, милосердний! Ти ж чуєш, Господи! Ти ж бачиш правду; так вияви ж її: не дай пропасти безвинно! (припада до батька і ідуть у хату).

Кузьма (на ходу). Господь почує наші молитви! (пішли).

ЯВА IV.

Горпина за нею Семен.

Горпина (починає в хаті кричати і вибігає на середину). Чи довго ж так будеш на дімною знущатися?

Семен (коло хати). В останний раз тобі кажу: прикуси язика! Друга б добра жінка і глянути б не хотіла на ворогів; а вона приятельство веде! Що б завтра їх тут не було!

Горпина (з призирством і уроком). Де твоя хоч крапелька совісти? Я згадати того спокійно не можу, що через тебе гине чоловік! Та не один чоловік, а ціла сім'я!)Семен усміхаєся до Горпини, вона дужче). Через тебе старцями зробилися добрі люди! Подивись, — що ти зробив з батьком: осліп посивів з горя! Коли нічого не жаліли, аби спасти безвинного чоловіка, а ти зрадив slučajem: оплутав, обібрав... Серцю боляче дивитися на нещасних; та ще тоді, як знаєш що вони не винуваті... (з благанєм). Семене...

Семен (весь час стояв обперся на перила і вислухав з усмішкою). Ти бачиш, що я набрався терпеливості вислухати тебе... (злужив руки на груди). Що ж ти мені посовітуєш? — і для їхнього супокою себе віддати, — чи що?

Горпина. Та ні... Ти ж зумів підстроїти, щоб скрити свої сліди.. то може що небудь можеш зробити, аби визволити Андрія з неволі...

Семен. Дурна ти баба! Тепер уже нічого не поправиш! Ого не сьогодні — завтра одправлять у сибір!

Горпина. Безбожний! Без серця ти!

Семен. Я ж їм хотів добро зробити: казав же їм, щоб не клопотались, а вони таки на своєму постановили. А гроші, не я, — другий — би дав — і той би не подарував! Хиба мало єсть нещасних люде, усіх не вдовольниш...

Горпина. Так на що ж робить нещасними?

Семен (нетерпеливо). От ще нахаба! Щоб ти пропала! (сїв на колоду коло своєї хати).

Горпина (сварливо). На що ж мені пропадять?! Відпусти мене, я піду, куди очі дивлять ся; годі вже покриткою жити тай далі непохоже, щоб ти на мені оженив ся! Та хоч би тепер і хотів, так я не хочу! Я не можу бути тобі такою жінкою, як тобі треба! Сина я візьму з собою, щоб не зробив ся і він таким “добрим чоловіком”, як его батько!

Семен (скочив і грізно). Горпино! Чи не пора вже й перестать! А то, як почну... Ти здається, знаєш...

Горпина (грізно і сварливо). Привикла я вже до твоєї розправи! Бий! знущай ся! — мені все одно! Я тіла на собі вже не чую; а колодою зробилась у твоїх руках! Тіло ти моє привчив до катовання; але душу мою ти не переміниш! Через нещастя, що ти робиш людям, ти мені гидкий, противний став! Воряга підлий ти! Розбійник!

Семен (підскочив до неї і схопив за руку). Ти ще довго будеш?...

Горпина (вирвала руку). Ай!

Семен. Я зараз піду до старшини і заявлю, щоб цих голодранців і духу тут не було! (пішов у ліво).

Горпина (дивиться єму у слід). Ну, що его в світі Божому робити? Жили він з мене вимотав! Ох, життя моє гірке! Як була, так і зістала ся покриткою! та ще й тепер терпіти таку зневагу?.. Ні, піду, піду краще у лахматях, старчихою ходити, ніж тут терпіти отаке! (у слід єму). Прийди і застань хворобу в хаті! Будь ти проклятий! (пішла у хату).

ЯВА V.

Семен швидко приходить у свою хату озируючись; потім **старшина**, з ним поруч **Соцький**, за ним по двоє у ряд **арештанти**: у переднім ряду **Андрій**, у него на ногах кайдани, голова перебрита, ріденька борідка, худий блідий, на плечах несе мішок. З Андрієм поруч з заду двоє, — у такім же убранню. Далі

два ряди у наручнях приковані один до другого. двоє так же у наручнях, але у сільській одежі. З заду дві жінки у арештанській одежі і одна в сільській. Кругом їв **конвойни** з шаблями на голо. З заду **унтер-офіцер**. Потім сходять ся з обох боків **народ: жінки, дівки, старі і молоді чоловіки, парубки і діти**

Старшина (до Соцького йдучи по дорозі). Дивись же, проведи до самої Деркачівки, щоб знали, який у нас порядок...

Андрій (зупинив ся по середині і опустив мішок на землю). Не можу далі йти... (всі зупиняють ся).

Унтер-офіцер (біжить у перед). Чого стали?

Андрій. Господин старший..... дозвольте трохи відпочати...

Унтер-офіцер. Та вже швидко дійдемо до стоянки....

Андрій. Дозвольте тут....І дозвольте мені попрощати ся з бідолахами, що жевуть у цій хаті.. (народ мало по мало підходить).

Унтер-офіцер. Цего не можна.!

Андрій. Та я знаю.. але благаю вас...

ЯВА VI.

Ті-ж і Горпина.

(задягнена у свитку, прислухуючи, стоячи на ступеньках).

Старшина. Та дозвольте вже єму; ми до безпорядку вже не до пустимо; ми єго знаємо, він з нашого села. Смирний був парубок; а от мабуть лукавий поплутав....

Горпина (пізнала). Боже!... Та це ж Андрій..

Унтер-офіцер. Ну, відпочиньте трохи.... (арештовані всі сідають, крім Андрія). А де ж вони, з котрими ти хочеш побачити ся?

Андрій (показує на хату Кузьми). А от у цій хаті. (дивить ся по народу). Кого б попросити викликати!..

Горпина (трохи наближаєть ся). Я зараз скаж...
Здоров, Андрію!....

Андрій. А, Горпина! здрастуй... (знімає шапку). Бач, в який час прийшлося побачити ся..

Горпина. Я зараз викличу. (пішла у хату Кузьми).

Унтер-офіцер (до народу, котрий дуже наближається розглядаючи арештантів). Посторонит ся! Чого налазите?

Старшина. Ну, чого наперли ся! людей не бачили, чи що?

Народ. Хиба це люде? Собаки! Катюги!

ЯВА VII.

Ті-ж і Настуся, потім Семен, Кузьма і Горпина.

Настуся (хутко). Де він? Де мій Андрій? (зупиняється і дивиться на народ).

Андрій (по тихеньку виступа на перед, до Настусі тихо). Тепер мабуть і не пізнаєш?

Настуся (сплеснула руками і остовпіла дивлячись на Андрія). Ой, Боже ж мій! Що з тобою зробило ся?

Андрій (дрожачим голосом). Ну, що ж... Коли не гребуєш попрощати ся з розбійником, то... (йде).

Настуся (кидається до Андрія і несамовито кричить). Андрію; (обняли ся). Не вже на віки!?

Горпина (виводить Кузьму). Ідіть, тане оступіть ся...

Кузьма. Де Андрій? Де? Що зним?

Андрій. Я тут, таточку! (Кидається до него і обняли ся). Здрастуйте, та разом і прощайте!

Кузьма. Ох, сину мій, дорогий! Чи думав же я, що гаке горе стрясеть ся над тобою?! (Горпина побачила Семена, перешла до него і щось тихо балакає).

Настуся. Не вже ж на віки? Не хочу я цього! Я піду, я скажу, що ти не винен!

Андрій. Спізнали ся вже тепер не вернеш!... Хиба я не валяв ся у ногах... одна думка, що мя на віки однимають від мого щастя, котре як хмара пронесло ся, заставила мене землю гризти.... Але люде не ві-

рять словам, кажуть: кожен злодій шукає собі оборони... Ох, Настусю! Я злодій! Бідна моя Настуся! Тату! як мені вас жалко!.. Де подів ся той веселий, та ласкавий погляд! Ох, і на що я приніс вам нещастя в хату?!

Кузьма. Не нарікай, сину: все в Господній волі! Нена цім, то на тім світі ви станете перед Судом Божим... Люде можуть не довідатись правди, а Господь все розсудить і горе, горе тому, через кого прийшло ся мучити ся семі нещасній! Через кого прийдець ся йти просити милостини Христа-ради! (плаче).

Настуся. Андрію! Я не вірю, що ти на віки від нас відходиш! Я не пущу тебе! За щож? За що?!

Андрій. Перестань... Годі ж плакати... Як мені тяжко дивити ся на ваше безталання!

Старшина. Ну, попрощали ся, — пора вже і в дорогу; а то конвойни вже поглядають!... (Горпина щось говорить до Семена поглядаючи на Андрія).

Настуся (припала до Андрія, Унтер-офіцер підходить до старшини і щось говорить).

Андрій. Настусю... Не тривож себе.

Горпина (до Семена). Семене... (жме єму руку).

Семен (штовхнув її). А не писни!

Кузьма. Господи! пошли єму спокій! Підкріпи єго милосердний!

Настуся. Андрієчку!

Старшина. Нехай вже йде! Не можна їм так довго ждять!

Андрій. Прощайте, таточку! (міцно обняли ся). Простіть! (кидає ся в ноги і цілує їх).

Кузьма. Іди, іди, одбувай кару! Господь теж мучив ся за других! (відвернувшись, ридає тихо).

Андрій. Настусю... Моли ся за мене! Прощай!... (обняв, поцілував і держачи її голову у себе на грудях говорить до народу). Прощайте, люде добрі! не згадуйте лихом! Клянусь сліпим батьком, клянусь своїм щастєм дорогим, що безвинно несу кару! Оберегайте тут нещасних бідолах! (Подіає Настусю Кузьмі, до Семена). Прощай Семене! Я маю надію, що

ти не виженеш нещасних.... (здержуєть ся від сліз). Тобі за це Бог заплатить....

Семен (по тихо підходить до него, лізе собі в кишеню). Ну, що ж... Всі ми люде... На ось тобі на дорогу....

Андрій. Спамибі.... Мені не треба... Не забудь тільки... (від сліз не може говорити, тільки показує на Кузьму і Настусю).

Старшина. Ну, годі, вже, — пора (Семен пішов до своєї хати).

Андрій (кидаєть ся Кузьмі у ноги).Прощайте в останне!

Настуся (схопилась за серце). Ох, серце каменем здавило!

Андрій (підняв ся і до Настусі). Прощай, Настусе. (обняли ся).

Настуся. Не вже на вік? Боже! Дай краще смерть! Я не пущу тебе! І я піду з тобою! (хапаєть ся за него)

Старшина. Пора! Пора!

Андрій (витручуюєть ся з рук Настусі і схопившись за голову). Пора! Пора! (хоче йти до партії).

Горпина (заступа єму дорогу). Стій! не можу я терпіти далі Андрій не в чім не винен! Злодій ось де! (показує на Семена). Перед вами.

Семен (кидаєть ся на неї). Ах ти ж проклята! (схопив її за горло, душить поваливши на землю. Народ кидаєть ся, відтяга єго від неї, хочуть єго держать, але він розштовхав всіх і швидко побіг у праву сторону, декотрі і Соцький побігли за ним. Народ кричить). держи! держи! Перебігай на перед! Через яр дивись, щоб не перескочив! Гей! Дрючком! Дрючком! (стихають далеко).

Старшина (кричить їм у слід).Перебігайте на перед! У яр, у яр!

Горпина (піднимаючись). А-а, звір проклятий! Слухайте, люде добрі!... А перш усього простіть мені, бо й я не мало винна!... Я таїла.. я мучила людські душі, я з ними й сама не мало мучилась! Я думала, що правда виявить ся!... Не мало горя я перенесла від це-

го супостата! Так лучше же і я каторгу прийму, ніж терпіти муку цілий вік!

Настуся і Андрій: Кажи, до чого твоя річ?

Всі. Кажи, Що таке?

Горпина. Андрій не в чім не винен.

Настуся. Що? Що таке?

Кузьма. Як так?

Старшина. Але по чім ти знаєш?

Горпина. Ведіть мене в купі з Андрієм я там скажу і докажу, що Андрій не в чім невинен!

Настуся (кидаєть ся до Андрія). Андрію! Не вже ж це сон?..

Горпина. Я зараз візьму дитину, і піду разом в город, бо все одно мені вже не вертати ся сюди! (хоче й ти у хату).

Настуся. Горпино! (Горпина зупинила ся). Серденько! (обнима Горпину, підбігши до неї). До нас приходь! тоді будемо всі в купі ділити радість і горе! (цілує її).

Горпина (цілує Настусю). Спасибі! Прости, що довго так таїла! (пішла у хату).

Настуся (вертаєть ся до Андрія). Господи! Та мені тепер так радісно, ніби й горя ніколи не було! Ходім же, Андрію, в хату поскидай оці кайдани... ходім....

Старшина (усьміхаючись). Бач, як розпоряджаєть ся. Неначе яке начальство! Подожди!...

Настуся. Чого ж ждати? Ви ж чули, що Андрій не винуватий..

Старшина. Я то чув... Але его повинні довести до міста!... А там вже...

Настуся. Так може. відтіля, его не водпустять!

Старшина. Коли невинуватим окажется ся, випустять! (за лаштунками гвалт; старшина подивив ся). Ага! вже тягнуть голубчика!

Ті-ж всі, котрі побігли за Семеном. (Семен і Горпина з дитиною в руках стали на порозі).

Соцький. Ведіть,ведіть цього разбишаку сюди!

Народ. Ах, ти ж злодій! Душогуб проклятий! (штовхають його).

Семен (котрого двоє держуть, у него сорочка подерта, увесь у грязі). Не знущайтесь! Пустіть! Пустіть, я все вам розкажу! Я у всім признаю ся!

Старшина (до Семена). Що ж це ти, голубчику?

Андрій (стоючи коло тину). Семене.. Не вже ж то правда?

Семен (тихо опускаєть ся на коліна перед Андрієм). Правда.... Простіть!... (кланяєть ся Андрію в ноги).

Настуся (радісно кинулась до Андрія). Вернулось таки моє щастя! (Картина).

ЗАВІСА

Кінець.

Іцко сват, комедія в 1 дії	10ц.
Капраль Тимко, мельодрама в 5 діях	20ц.
Мазепа, драма в 5. діях	35ц.
Манігрула, комедія в 1 дії	35ц.
Мати найми́чка, драма в 4 діях	25ц.
Мужики аристократи, народний образ в 2 діях	15ц.
На відпуст до Київа, комедія в 3 діях	30ц.
Найми́чка, драма в 5 діях	35ц.
Наталка Полтавка, комедійно-опера в 2 діях ..	20ц.
На тихі води, на ясні зорі, сцен. обр. в 4 діях ..	25ц.
Невольник, драма в 5 діях	15ц.
Недолюдки, бувальщина в 3 діях	30ц.
Не клени, образ в 1 дії	10ц.
Панна Штукарка, комедія в 3 діях	30ц.
Підгіряни, мельодрама в 3 діях	50ц.
Пімста Жидівки, драма в 5. діях	40ц.
По ревізії, етюд в 1 дії	20ц.
Прометей, драматичний уривок	20ц.
Прсстак, комедія в 1 дії	20ц.
Соколики, комедія в 1 дії	20ц.
Страйк, сценічний образ в 3 діях	20ц.
Сьвідки, комедія в 1. дії	15ц.
Терновий вінок, або жертви царизму др. в 4 діях ..	50ц.
Украдене щастє, драма в 5. діях	25ц.
Хмара, драма в 5 діях	40ц.
Хто винен, драма в 3 діях	15ц.
Царицині черевички, комедія в 5 діях	25ц.
Орися, веселий образ в 4. діях	35ц.

ПОЗІР!

ПОЗІР!

Учителі, Дякоучителі, Кошові, Осаули, Предсідателі товариств, брацтв, читалень, клубів, Січий і всіх інших згромаджень провідники!

Вже вийшла вам пстрібна книжка

РУХОВІ ЗАБАВИ І ГРИ

В ній містить ся 41 вибраних найкрасших гор і забав, якими можна забавити ся на дворі або в сали. Книжка містить 72 сторін друку і коштує 30 центів.

Если ви ще не маєте сеї книжки, так зараз пишть на понизшу адресу:

Sichowy Bazar

34 East 7th Street,

New York, N. Y.

Українська Друкарська і Видавнича Спілка
19 East Seventh Street, New York, N. Y.
